

Põllumajandusministri 28 veebruari 2013.a
käskkirja nr 57 “Taimekaitsevahendite säästva
kasutamise tegevuskava aastateks 2013-2017” ja
selle rakendusplaani kinnitamine” lisa 1

TAIMEKAITSEVAHENDITE SÄÄSTVA KASUTAMISE TEGEVUSKAVA AASTATEKS 2013-2017

Sisukord

SISSEJUHATUS	3
TEGEVUSKAVA EESMÄRGID.....	4
SIDUSUS TEISTE ARENGUDOKUMENTIDEGA.....	7
Ülevaade hetkeolukorrast.....	9
I TEGEVUSVALDKOND - TEADLIKKUS	13
1. Alavaldkond – Koolitus	13
2. Alavaldkond – Nõustamine	16
3. Alavaldkond – Avalikkuse teadlikkuse tõstmine.....	18
II TEGEVUSVALDKOND - TAIMEKAITSE.....	20
4. Alavaldkond – Taimekaitsevahendite säästev kasutamine.....	20
5. Alavaldkond - Integreeritud taimekaitse	27
III TEGEVUSVALDKOND – SEADMED	31
6. Taimekaitseseadmete tehniline kontroll.....	31
EESMÄRKIDE SAAVUTAMISE HINDAMINE, TEGEVUSTE RAHASTAMINE JA ELLUVIIMINE.....	36
Eesmärkide saavutamise hindamine	36
Rahastamine ja elluviimine	38

Sissejuhatus

Euroopa Parlament ja nõukogu kinnitasid 22. juuli 2002. aasta otsusega nr 1600/2002/EÜ (edaspidi *otsus 1600/2002/EÜ*) kuuenda keskkonnaalase tegevusprogrammi, mille prioriteedid on kliimamuutus, loodus ja selle mitmekesisus, keskkond, tervis, elukvaliteet maavarad ning jäätmed. Tegevusprogrammiga pandi Euroopa komisjonile (edaspidi *komisjon*) kohustus koostada koostöös valitsusväliste organisatsioonide, tööstuse esindajate, muude tööturu osapoolte ja riigiasutustega iga valdkonna kohta temaatiline strateegia. Otsuse 1600/2002/EÜ artikli 7 lõike 1 kohaselt on pestitsiidide säästva kasutamise temaatilise strateegia üldeesmärk pestitsiidide mõju vähendamine inimeste tervisele ja keskkonnale ning üldisemalt pestitsiidide säästvama kasutamise saavutamine ja pestitsiidide riskide ning kasutamise märgatavam vähendamine vastavuses taimekahjustajate tõrje vajaliku tasemega.

Temaatilise strateegia ettevalmistamise käigus ja mõju hindamise raames selgitas komisjon välja kehtivate Euroopa Liidu (edaspidi *EL*) õigusaktide ja poliitika peamise puuduse, mis on õiguslik tühimik kasutamise etapis. Pestitsiidide temaatilise strateegia mõjude hindamise tulemuste põhjal peeti uute õigusaktide kehtestamist kõnealuse strateegia meetmete kõige tõhusamaks rakendusviisiks. Kuigi temaatilises strateegias kasutatakse läbivalt mõistet “pestitsiidid”, keskendus komisjon oma eelnõudes esialgu ainult taimekaitsevahenditele, jättes biotsiidide muudatused hilisemasse perioodi. Taimekaitsevahendite paketti kuulus neli eelnõu, mis võeti õigusaktidena vastu 2009. aastal:

- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1107/2009, 21. oktoober 2009, taimekaitsevahendite turulelaskmise ja nõukogu direktiivide 79/117/EMÜ ja 91/414/EMÜ kehtetuks tunnistamise kohta (edaspidi *määrus 1107/2009*);
- Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2009/128/EÜ, 21. oktoober 2009, millega kehtestatakse ühenduse tegevusraamistik pestitsiidide säästva kasutamise saavutamiseks (edaspidi *direktiiv 2009/128/EÜ*);
- Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2009/127/EÜ, 21. oktoober 2009, millega muudetakse direktiivi 2006/42/EÜ seoses pestitsiidide töötlemise masinatega;
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1185/2009, 25. november 2009, mis käsitleb pestitsiidide statistikat.

Direktiivi 2009/128/EÜ artikli 4 lõike 1 kohaselt on liikmesriikidel riiklike tegevuskavade koostamise kohustus, mida võib ühtlasi pidada pestitsiidide temaatilise strateegia üheks oluliseks meetmeks.

Euroopa Liit kaitseb toidu kvaliteeti mitmete meetmetega, sealhulgas taimekaitsevahendite toimeainete hindamis- ja heakskiitmise kriteeriumite ja taimekaitsevahendite turule lubamise reeglitega (määrus 1107/2009) ning samuti taimekaitsevahendite kasutamist käsitlevate eeskirjadega (direktiiv 2009/128/EÜ). Euroopa põllumajandussektori viljeleb ühe enam ohutuid ja keskkonnasõbralikke tootmismeetodeid, pakkudes seeläbi tarbijate nõudmistele vastavaid kvaliteetseid tooteid. See vastab Euroopa tarbijate ootustele toidu suhtes, mis peab olema ohutu ja tervislik.

Tegevuskava eesmärgid

Tegevuskava koostatakse taimekaitseaduse § 79³ lg 3 alusel. Seaduses on sätestatud, et Põllumajandusministeerium koostab taimekaitsevahendite säästva kasutamise tegevuskava, milles määratakse kindlaks inimese tervisele ning keskkonnale taimekaitsevahendi kasutamisest tuleneva ohu ja mõju vähendamiseks kasutatavad abinõud ja nende rakendamise ajakava ning millega soodustatakse integreeritud taimekaitse põhimõtete ja muude abinõude väljatöötamist ja kasutusele võtmist, et vähendada sõltuvust taimekaitsevahendite kasutamisest.

Tegevuskava kinnitamisega võetakse Eesti õigusesse täielikult üle direktiiv 2009/128/EÜ.

Direktiivi 2009/128/EÜ preambuli lõike 5 kohaselt peaksid liikmesriigid selle direktiivi rakendamise hõlbustamiseks kasutama riiklikke tegevuskavasid, mille eesmärk on kehtestada pestitsiidide kasutamisest inimeste tervisele ja keskkonnale tulenevate riskide ja mõjude vähendamise koguselised sihid, eesmärgid, meetmed, ajakavad ja näitajad ning soodustama integreeritud kahjuritõrje ja alternatiivsete lähenemisviiside või võtete väljatöötamist ja kasutuselevõtmist, et vähendada sõltuvust pestitsiidide kasutamisest. Samuti peaksid liikmesriigid kontrollima nende taimekaitsevahendite kasutust, mis sisaldavad erilist muret valmistavaid toimeaineid, ning kehtestama nende kasutamise vähendamise ajakavad ja eesmärgid, eriti kui see on asjakohane vahend riskide vähendamise eesmärkide saavutamiseks.

Preambuli lõike 13 kohaselt peaksid liikmesriigid oma riiklikes tegevuskavades kirjeldama, kuidas nad tagavad Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga 2006/42/EÜ ette nähtud pestitsiididega töötlemise seadmete kasutamisest inimeste tervisele ja keskkonnale tuleneva pestitsiidide kahjuliku mõju täiendavaks vähendamiseks juba kasutusel olevate seadmete korrapärase tehnilise kontrolli süsteemide rakendamise.

Preambuli lõike 19 kohaselt peaksid liikmesriigid oma riiklikes tegevuskavades kirjeldama, kuidas nad tagavad määruse (EÜ) nr 1107/2009 ja selle direktiivi kohaselt kohustusliku integreeritud taimekaitse põhimõtete rakendamise, eelistades alati kui võimalik taimekaitse, taimekahjustajate tõrje ja põllukultuuride majandamise kemikaalivabu meetodeid.

Nõuded riiklike tegevuskavade kohta kehtestab direktiivi artikkel 4.

Artikli lõike 1 kohaselt määratakse riiklikes tegevuskavades kindlaks pestitsiidide kasutamisest inimeste tervisele tulenevate ohtude ja mõju vähendamise koguselised sihid, eesmärgid, meetmed ja ajakavad selleks, et soodustada integreeritud taimekaitse ning alternatiivsete lähenemisviiside või võtete väljatöötamist ja kasutuselevõtmist, eesmärgiga vähendada sõltuvust pestitsiidide kasutamisest. Need eesmärgid võivad hõlmata erinevaid huvivaldkondi, näiteks töötajate kaitset, keskkonnakaitset, jääkaineid, erivõtete kasutamist või konkreetsete põllukultuuride puhul kasutamist.

Riiklikud tegevuskavad sisaldavad ka näitajaid, et kontrollida nende taimekaitsevahendite kasutust, mis sisaldavad erilist muret valmistavaid toimeaineid, eriti kui alternatiivid on olemas. Liikmesriigid pööravad erilist tähelepanu taimekaitsevahenditele, mis sisaldavad nõukogu 15. juuli 1991. aasta direktiivi 91/414/EMÜ, taimekaitsevahendite turuleviimise kohta, kohaselt heaks kiidetud toimeaineid, mis heakskiidu pikendamise korral vastavalt määrusele (EÜ) nr 1107/2009 ei vasta heakskiitmiseks vajalikele kriteeriumidele, mis on sätestatud selle määruse II lisa punktides 3.6–3.8.

Selliste näitajate alusel ning võttes vajaduse korral arvesse riski või kasutamise vähendamise eesmärgi, mis on juba saavutatud enne käesoleva direktiivi kohaldamist, kehtestatakse ka kasutamise vähendamise ajakavad ja eesmärgid, eriti kui kasutamise vähendamine on asjakohane vahend riski vähendamiseks, arvestades artikli 15 lõike 2 punkti c kohaselt kindlaks määratud prioriteetseid küsimusi. Need eesmärgid võivad olla vahe- või lõppeesmärgid. Liikmesriigid kasutavad kõiki vajalikke vahendeid, mis on ette nähtud nende eesmärkide saavutamiseks.

Oma riiklike tegevuskavade koostamisel ja läbivaatamisel võtavad liikmesriigid arvesse kavandatavate meetmete tervise-, sotsiaalseid, majanduslikke ja keskkonnamõjusid, konkreetseid riiklikke, piirkondlikke ja kohalikke olusid ning kõiki asjaomaseid sidusrühmi. Liikmesriigid kirjeldavad oma riiklikes tegevuskavades, kuidas nad rakendavad meetmeid vastavalt artiklitele 5–15, et saavutada käesoleva lõike esimeses lõigus nimetatud eesmärgid.

Riiklikes tegevuskavades võetakse arvesse kavasid ühenduse muude õigusaktide alusel, mis käsitlevad pestitsiidide kasutamist, näiteks direktiivi 2000/60/EÜ alusel kavandatud meetmeid.

Lisaks eespool nimetatule, tuleb direktiivi artikli 8 lõike 2 punkti a kohaselt loetleda riiklikus tegevuskavas pestitsiididega töötlemise seadmed, mida ei kasutata pestitsiidide pritsimiseks, käes ja seljas kantavad seadmed ja sellised täiendavate pestitsiididega töötlemise seadmed, mida kasutatakse väga vähesel määral, mille suhtes võib liikmesriik kohaldada erinevaid ajakavasid ja tehniliste kontrollide vahelisi ajavahemikke.

Artikkel 10 sätestab lisaks, et liikmesriigid võivad lisada oma riiklikesse tegevuskavadesse sätteid selle kohta, kuidas teavitada isikuid, kes võivad kokku puutuda pestitsiidi kõrvalekaldega.

Direktiivis nähakse ette ka selle rakendamise ajakava. Artikli 14 lõike 4 kohaselt kirjeldavad liikmesriigid riiklikes tegevuskavades, kuidas nad tagavad direktiivi III lisas esitatud integreeritud taimekaitse üldiste põhimõtete rakendamise kõigi professionaalsete pestitsiidikasutajate poolt hiljemalt 1. jaanuariks 2014.

Lõikes 5 sätestatakse liikmesriigile kohustus kehtestada asjakohased stiimulid, et innustada professionaalseid kasutajaid vabatahtlikult rakendama igale põllukultuurile või sektorile kohandatud integreeritud taimekaitse alaseid suuniseid. Neid suuniseid võivad lisaks ametiasutustele koostada ka konkreetseid professionaalseid kasutajaid esindavad organisatsioonid. Liikmesriigid viitavad asjakohaseks tunnistatud suunistele oma riiklikes tegevuskavades.

Tulenevalt eespool nimetatud õigusaktidest on taimekaitsevahendite säästva kasutamise tegevuskava (edaspidi *tegevuskava*) üldeesmärgiks taimekaitsevahendite kasutamisega inimese tervisele ja keskkonnale kaasnevate riskide vähendamine.

Eesti maaelu arengukava 2007–2013 on suunatud Eesti, muu hulgas ka maapiirkondade ja paikkondade elukvaliteedi parandamisele. Arengukava koostades on arvestatud Eesti maaelu omanäolisust. Põllumajanduskeskkonna toetuste raames soodustatakse keskkonnasäästlikumaid tootmisvõtteid sh taimekaitset.

- *Põllumajandusministeeriumi valitsemisala arengukava 2013–2016*

Järelevalve arendamise ja tõhustamise meetme raames tagatakse toiduohutuse täitmine, mille üks eeldus on efektiivselt toimiv taimekaitsevahendite järelevalve süsteem. Tagatakse vajalike andmekogude regulaarne täiendamine, mille alusel tehakse riskianalüüse ja asjakohaseid otsuseid. Info kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamise meetme raames teavitatakse tarbijat soovituslikest normatiividest.

- *Eesti mahepõllumajanduse arengukava 2007–2013, 2014 – 2020 (väljatöötamisel)*

Eesti mahepõllumajanduse arengukava raames elluviidavad tegevused on muuhulgas suunatud ka mahepõllumajanduse konkurentsivõime parandamisele läbi keskkonnasäästliku majandamise. Taimekaitsevahendite säästva kasutamise direktiiv kohustab liikmesriike vähese taimekaitsevahendite sisendiga põllumajandustootmist sh mahepõllumajandust edendama. Taimekaitsevahendite säästva kasutamise tegevuskavaga panustatakse eelkõige vähese taimekaitsevahendite sisendiga põllumajandustootmise edendamisele.

- *Põllumajandusteaduse arengukava 2007 - 2013*

Põllumajandusteaduste arengukava raames keskendutakse põllumajandusteaduse arendamise ja teadustöö rakendamise kaudu elukvaliteedi parandamisele ning keskkonna jätkusuutlikkuse tagamisele. Laiemateks eesmärkideks on muuhulgas konkurentsivõimelise toidu ja sööda tootmine, toiduohutuse ning kvaliteedi tagamine, maaelu areng ja elukeskkonna paranemine. Taimekaitsevahendite säästva kasutamise tegevuskavaga hõlmatud alavaldkondades planeeritavate tegevustega keskendutakse samuti elukeskkonna parandamisele ning toiduohutuse ja kvaliteedi tagamisele.

- *Eesti seemnemajanduse tegevuskava (väljatöötamisel)*

Väljatöötamisel oleva seemnemajanduse tegevuskava üheks eesmärgiks on sertifitseeritud seemne ja paljundusmaterjali ning Eesti tingimustesse sobivate ja siin levivate taimekahjustajate suhtes vastupanuvõimeliste sortide kasutamise osatähtsuse suurendamine. See põhimõte kuulub integreeritud taimekaitse (edaspidi *ITK*) üldpõhimõtete hulka ja taimekaitsevahendite säästva kasutamise tegevuskavas planeeritakse ITK alaseid tegevusi.

Keskkonnaministeerium

- *Eesti säästva arengu riiklik strateegia „Säästev Eesti 21“*

Säästev areng on sotsiaal-, majandus- ja keskkonnavaldkonna pikaajalike sidus ja kooskõlaline arendamine, mille eesmärgiks on inimestele kõrge elukvaliteedi ning turvalise ja puhta elukeskkonna tagamine täna ja tulevikus. Taimekaitsevahendite säästva kasutamise tegevuskavas kirjeldatud meetmed taimekaitsevahendite kasutamisega kaasnevate riskide vähendamiseks on kaudselt seatud samade eesmärkide saavutamiseks.

- *Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030*

Keskkonnastrateegia aastani 2030 määrab kindlaks pikaajalised arengusuunad kogu elukeskkonna hea seisundi hoidmiseks. Elukeskkonna hea seisund on seatud eesmärgiks ka Taimekaitsevahendite säästva kasutamise tegevuskava raames planeeritavad tegevused on põhimõtteliselt suunatud elukeskkonna parema seisundi saavutamisele.

Sotsiaalministeerium

- *Riiklik vähistrateegia 2007 – 2015*

Strateegia alamvaldkonna meede aitab kaasa taimekaitsevahendite säästva kasutamise tegevuskava üldeesmärgi saavutamisele, pikendades inimese eluiga enneaegse vähktõve suremuse ja haigestumise vähendamise kaudu. Vähktõve ennetamise üheks strateegiliseks eesmärgiks on saavutada vähenenud vähiriskid töö- ja elukeskkonnas. Strateegia ennetustegevused on suunatud elanikkonna teadlikkuse suurendamisele keskkonnast tulenevatest vähiriskidest, eelkõige välditavatest teguritest (sh kemikaalide mõjust).

Ülevaade hetkeolukorrast

Taimekaitseadus

Eesti esimene taimekaitseadus võeti riigikogus vastu 1994. aastal ja seejärel koostati ka selle rakendusaktid. Nimetatud õigusaktid reguleerisid esmakordselt maakasutajate kohustusi taimekaitsetööde tegemisel ja keemiliste taimekaitsevahendite kasutamisel ning olid üheks abinõuks taimekaitsevahendite kasutamisega kaasnevate riskide vähendamisel. Taimekaitsevaldkonna õigusakte on muudetud mitmel korral, suuremad muudatused tehti aastatel 2000 ja 2004. Ulatuslikumad muudatused tehti aastal 2004 ning need olid enamasti tingitud vajadusest harmoneerida Eesti õigusaktid Euroopa Liidu õigusaktidega, sh nõukogu direktiiviga 91/414/EMÜ, taimekaitsevahendite turuleviimise kohta. Viimati tehti ulatuslikumaid muudatusi 2011. aastal, kui muudeti taimekaitseadust, et viia see kooskõlla määrusega 1107/2009 ja direktiiviga 2009/128/EÜ.

Taimekaitseseadust ja selle rakendusakte muudeti direktiiviga 2009/128/EÜ kooskõlla viimiseks järgmiselt:

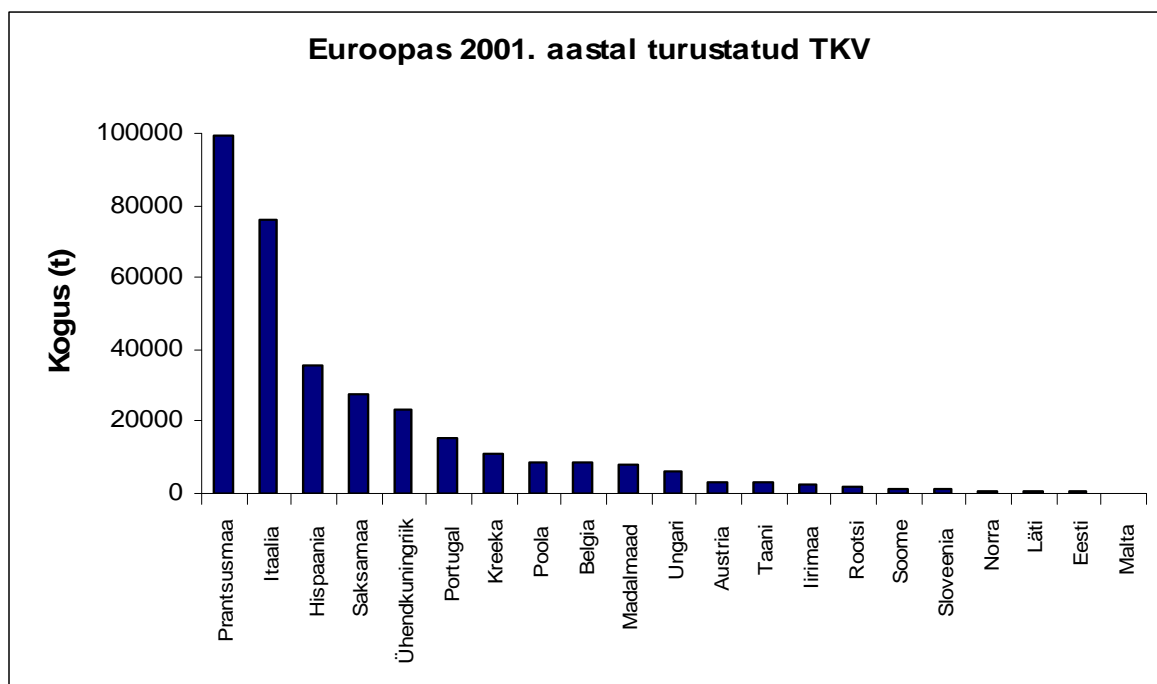
1. *taimekaitsevahendite turustajate ja kasutajate koolitus* – täpsustati taimekaitsekoolituse korraldamise põhimõtteid, nähti ette erinevatele sihtrühmadele erineva koolitusprogrammi koostamise võimalus, kehtestati taimekaitsetunnistuste tühistamise kord, nõustajate koolituse läbimise kohustus ning täiendatud koolitusteemade loetelu;
2. *taimekaitsevahendite turustamise suhtes kehtivad nõuded* – õigusaktiga täpsustati taimekaitsevahendite turustamisel selle ostjale edastatava informatsiooni üksikasju, lisandus uus piirang, mille kohaselt määrab Põllumajandusamet mürgiseks, väga mürgiseks, kantserogeenseks, mutageenseks või reproduktiivtoksiliseks klassifitseeritud taimekaitsevahendite turule lubamisel kasutajarühmaks üksnes professionaalse kasutaja ja seetõttu puudub kodukasutajal sellistele toodetele ligipääs;
3. *teavitamine ja teadlikkuse tõstmine* – kehtestati avalikkuse teadlikkuse parandamist käsitlev regulatsioon;
4. *kasutatavate seadmete tehniline kontroll* – täpsustati taimekaitseseadme mõistet, selle tulemusel laienes tehnilise kontrolli kohutuse alla kuuluvate seadmetüüpide loetelu, kontrollide vaheline ajavahemik jäi samaks, kuid udutajate ja seemnete töötlemise seadmetele kehtestati erandina pikem kontrollide vaheline ajavahemik. Kasutusel olevad taimekaitseseadmed, mis seni ei kuulunud kontrolli kohutuse alla ja mille suhtes ei ole kehtestatud erandit, peavad olema läbinud tehnilise kontrolli enne 26.11.2016.a.
5. *õhust pritsimine* – üldine õhust pritsimise keeld jääb kehtima ja erandeid ei võimaldata ka edaspidi;
6. *taimekaitsevahendite kasutamise erimeetmed või nende kasutamise vähendamine konkreetsetes piirkondades* – lisaks olemasolevatele taimekaitsevahendite kasutamise nõuetele kehtestati taimekaitsetööde teostamisele piirang avalikkuse poolt kasutatavatel aladel ning lisati kohustus eelistada seal madala riskiastmega taimekaitsevahendeid ja bioloogilise tõrje meetodeid, teiste taimekaitsevahendite kasutamise piirangute osas lisati viited asjakohastele siseriiklikele õigusaktidele;
7. *taimekaitsevahendite käitlemine ja ladustamine ning pakendite ja kasutamisest järelejäanud taimekaitsevahendite käitlemine* – kõik taimekaitsevahendite kasutamise

etapid (ostmisest kuni pakendite ja jääkide käitlemiseni) on reguleeritud, lisati viited asjakohastele siseriiklikele õigusaktidele;

8. *integreeritud taimekaitse* – ITK põhimõtete soovituslik rakendamise säte muudeti kohustuseks, seega peavad kõik professionaalsed kasutajad hakkama ITK üldpõhimõtteid rakendama alates 01.01.2014.a, rakendusaktiga täpsustatakse ITK tingimused ja viis;
9. *riskinäitajad* – käesoleva tegevuskavaga võetakse esmakordselt asjakohased näitajad kasutusele.

Taimekaitsevahendite turustamine ja kasutamine

Euroopa riikide taimekaitsevahendite alane statistika hõlmas seni üksnes turustatud taimekaitsevahendite koguste alaseid andmeid ning andmete kogumine kasutatud taimekaitsevahendite koguste osas alles toimub ja esimesed tulemused avaldab Eurostat 2014. aastal. Seega saab riikide vahelise võrdluse teha ainult taimekaitsevahendite turustamise andmete põhjal. Euroopas turustatud taimekaitsevahendite kogustega on võimalik tutvuda Eurostati veebilehel. Viimane korrapärane andmete esitamine on toimus 2001 aastal, kui 21 riiki 22-st esitasid Eurostatile andmed turustatud taimekaitsevahendite kohta. Kõige enam turustati 2001. a taimekaitsevahendeid Prantsusmaal (99 635 t/a) ja Itaalias (76 346 t/a), samal ajal oli Eesti 2001. aastal turustatud taimekaitsevahendite koguste poolest eelviimasel 20. kohal (joonis 1).

Joonis 1. Taimekaitsevahendite müügi kogused Euroopas (toimeainete kogus tonnides).

Allikas: Eurostat

Aastatel 2002 kuni 2010 on taimekaitsevahendite turustamisel olnud üldiselt kasvu trend (tabel 1). 2010. aastal turustati kokku 551,95 tonni taimekaitsevahendeid, mis on võrreldes 2002. aastaga 57% rohkem.

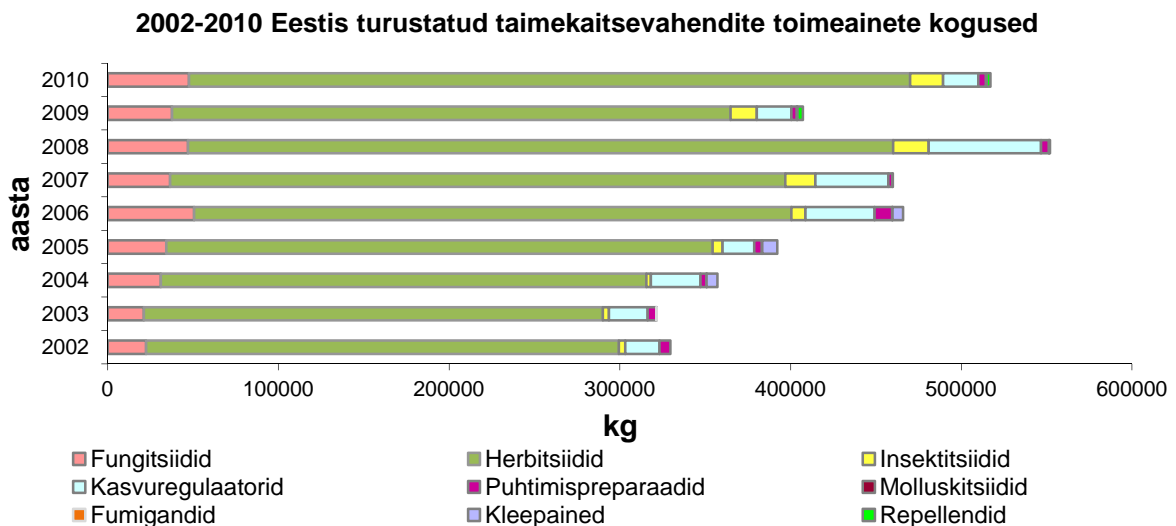
Tabel 1. Eestis turustatud taimekaitsevahendite kogused (toimeainete põhjal) aastatel 2002-2009

Aasta	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Eestis turustatud kogused (tonnid)	329,78	321,44	357,21	392,67	465,91	459,87	551,95	407,19	517,16

Allikas: Põllumajandusamet

Kui vaadata turustatud koguste andmeid preparaadi toimeviisi järgi, siis aastatel 2002-2010 turustati Eestis fungitsiide, herbitsiide, insektitsiide, kasvuregulaatoreid, puhtimispreparaate, molluskitsiide, fumigante, kleepaineid ja repellente (joonis 2). 2010. a turustati kõige enam herbitsiide (422 552,98 kg) ning fungitsiide (45 603,5 kg) ja vähemal määral kasvuregulaatoreid (20 569,8 kg) ja insektitsiide (19 202,7 kg). Eestis turustavates

taimekaitsevahendites sisalduvate toimeainete nimekiri on aastate jooksul samuti täienenud. Aastal 2002 turustati Eestis taimekaitsevahendeid, mis sisaldasid kokku 103 erinevat toimeainet ning aastal 2010 oli selleks numbriks juba 113. Võrreldes nn vana Euroopa riikides turustatud taimekaitsevahendite andmeid Eesti omadega võib öelda, et arenguruumi on palju, kuid siiski näitavad ka Eestis turustatud koguste numbrid jätkuvalt kasvu trendi, seega on põhjendatud taimekaitsevahendite kasutamise aspektidele tähelepanu pööramine.

Joonis 2. Eestis turustatud taimekaitsevahendite toimeainete kogused aastatel 2002-2010.

Allikas: Põllumajandusamet

I Tegevusvaldkond - Teadlikkus

1. Alavaldkond – Koolitus

1.1. Hetkeolukorra kirjeldus

Kuni direktiivi 2009/128/EÜ jõustumiseni puudusid Euroopa Liidu õigusaktides taimekaitsekoolitust käsitlevad sätted, kuid taimekaitseseaduses olid need sätestatud juba Eesti Euroopa Liiduga liitumise eelsel perioodil. Seega ei toonud direktiivi 2009/128/EÜ harmoneerimine (taimekaitsekoolituse läbimise kohustus) kaasa Eesti õigusruumi uut kohustust, kuid ümberkorraldusi taimekaitsekoolituse sisus tuleb siiski teha.

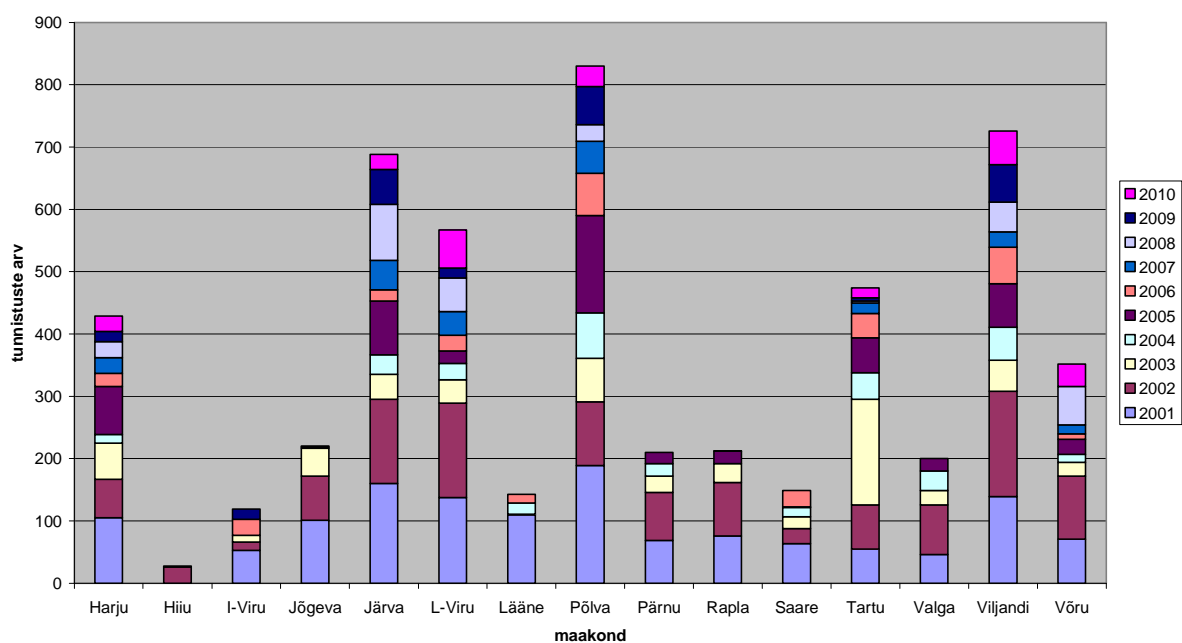
Taimekaitsekoolitusel on oluline roll taimekaitsevahendite kasutamisega kaasnevate riskide vähendamisel. Oskamatu ja hooletu taimekaitsevahenditega ümberkäimine võib tekitada

kahju nii inimestele kui ka keskkonnale. Lisaks tervise- ja keskkonnariskidele võib taimekaitsevahendi loas määratud kasutusnormide ületamine tuua kaasa märkimisväärse saagikao. Koolitusteemad hõlmavad inimeste ja loomade tervise- ja keskkonnariskide juhtimise meetodeid, ülevaadet asjakohastest taimekaitsevahendite kasutamist käsitlevatest õigusaktidest, taimekaitseseadmete kasutamise hooldamise üksikasju ning sobivate pritsimismeetodite valiku põhimõtete käsitlemist.

Taimekaitseseaduse kehtiva redaktsiooni kohaselt peavad taimekaitsevahendi turustaja, taimekaitsevahendi turule lubamise otsuses ettenähtud juhul ka taimekaitsevahendi ostja ja kasutaja olema läbinud taimekaitsekoolituse. Taimekaitsekoolituse läbinud isikule väljastatakse taimekaitsetunnistus, mille alusel isik võib turustada, osta ja kasutada kõiki, taimekaitsevahendeid välja arvatud väga mürgiseid. Koolituse korraldamise õigus on antud täiskasvanute koolitusasutustele, kes koostavad koolitusprogrammi enne koolituse korraldamist ning esitavad selle Põllumajandusametile. Koolitusteemade loetelu on kehtestatud Vabariigi Valitsuse 31. jaanuari 2005. a määrusega nr 20 “Taimekaitsekoolituse programm ning taimekaitsetunnistuse saamise nõuded ja tunnistuse andmise kord”.

Põllumajandusamet on aastate 2001–2010 jooksul väljastanud 5346 taimekaitsetunnistust. (Tabel 2). Maakonniti on kõige enam taimekaitsetunnistusi aastatel 2001–2010 jooksul väljastatud Põlva, Viljandi ja Järva maakonnas (Joonis 5).

Väljastatud taimekaitsetunnistusi 2001...2010.a.

Joonis 5. Aastatel 2001...2010. a väljastatud taimekaitsetunnistused.

Allikas: Põllumajandusamet

Alates 2011. a tuleb huvitatud isikutel läbida taimekaitsekoolitus mahus 16 tundi ning isikud, kelle taimekaitsetunnistus on aegunud, läbivad taimekaitsekoolituse 8 tunnises mahus. Enne 1. veebruari 2011. a väljastatud taimekaitsetunnistus kehtib sellel märgitud kehtivusaja lõpuni. Enne 1. veebruari 2011. a väljastatud tõendi alusel välja antava taimekaitsetunnistuse kehtivusaeg on kümme aastat.

Tabel 2. Taimekaitsetunnistust omavate isikute arv aastate 2001–2011 lõikes

Isikute arv	Taimekaitsetunnistuse väljastamise aasta	Väljastatud/väljastatava taimekaitsetunnistuse kehtivuse aeg
1376	2001	2011
1168	2002	2012
604	2003	2013
340	2004	2014
548	2005	2015
304	2006	2016
217	2007	2017
311	2008	2018
230	2009	2019
250	2010	2020
1376	2011	2016

Allikas: Põllumajandusamet

Eelnevalt on juba mainitud, et taimekaitsekoolituse osas tuleb teha muudatusi, saavutamaks kooskõla asjakohaste EL nõuetega. Peamised muudatused on kavandatud koolituse sisu ja korralduse osas. Koolitusprogrammi koostamisel peab kindlasti lähtuma auditooriumist, st taimekaitsevahendi kasutajale ja turustajale ning nõustaja koolitamisel arvestatakse nende erinevat rolli ja vastutust võimaldatakse käsitletavatele teemadele erinevat rõhuasetust. Koolitatavate jagamine erinevatesse sihtrühmadesse sobib ka koolitusel osalejatele paremini, sest sellisel juhul saab teemade rõhuasetuse panna paika lähtuvalt isikute taustast, nii on näiteks võimalik keskenduda turustajate koolitamisel enam taimekaitsevahendite omadustele ja kasutajate koolitamisel keskenduda taimekaitsevahendite ning taimekaitseseadmete kasutamise, sobivate tõrjemeetodite, tõrjeviiside, agrotehnika jms üldpõhimõtete tutvustamisele. Kasutaja roll taimekaitsevahendite lõppkasutajana on määrav, sest kasutamise faasis toimub taimekaitsevahendite keskkonda viimine ning tema teadliku käitumisega saab ära hoida tervise- ja keskkonnakahjustused. Mõnevõrra olulisem on nõustaja roll, sest tema peab olema kursis nii turustamise kui kasutamise aspektidega ja olema võimeline

taimekaitsevahenditega seotud erinevatele olukordade lahendamiseks nõu andma. Turustajal, nõustajal ja kasutajal on erinev roll ja vastutus seega ei ole neile sama sisulise ning tasemelise koolituse korraldamine otstarbekas.

Senine taimekaitsekoolituse korraldamise kogemus näitab, et koolituse tase on selle korraldajate lõikes erinev. Samas lisandub programmi uusi koolitusteemasid, mille kohta puudub vajalik koolitusmaterjal ja mille osas on vaja koolitajate teadmisi parandada. Ühtlasema tasemega koolituse kättesaadavuse tagamise eesmärgil on asjakohane koostada ühtsed koolitus- ja eksamimaterjalid ja kavandada tegevusi koolitajate erialase ettevalmistuse ühtlustamiseks. Seoses taimekaitsekoolituse nõude kehtestamisega EL tasandil on tekkinud teises liikmesriigis läbitud koolituse vastastikuse tunnustamise vajadus, oluliste asjaolude välja selgitamiseks tuleb läbi viia analüüs ja koostada vajalik kord.

1.2 Alavaldkonna peamised probleemid

- Koolitusprogrammi käsitlevad õigusaktid vajavad ajakohastamist – senini on taimekaitsekoolituse raames koolitatud üksnes taimekaitsevahendi kasutajaid ning turustajaid ja taimekasvatuse nõustajate koolitamisele ei ole keskendutud. Kehtiv õiguslik raamistik ei võimalda koolitusprogrammi koostamisel arvestada taimekaitsevahendi kasutaja, turustaja ning nõustaja erinevat rolli ja vastutust;
- koolituse erinev tase – puuduvad ühtsed koolitusmaterjalid ja koolitajate teadmised eelkõige uute koolitusteemade osas vajavad ajakohastamist;
- teises liikmesriigis läbitud taimekaitsekoolitust ega tunnustust ei tunnustata Eestis.

1.3. Meede – *Taimekaitsekoolituse süsteemi arendamine*

Meetme eesmärk on ühtlase tasemega taimekaitsekoolituse kättesaadavuse tagamine. Kehtiv taimekaitsekoolituse programm viiakse vastavusse direktiivi 2009/128/EÜ nõuetega. Tegevused hõlmavad taimekaitsekoolitust käsitleva õigusakti eelnõu tähtaegset väljatöötamist, koolituse läbiviimiseks vajaliku koolitus- ja teabematerjali koostamist ning selle ajakohastamist, vastavalt vajadusele. Korraldatakse koolitusi taimekaitsekoolituse läbiviijatele.

2. Alavaldkond – Nõustamine

2.1. Hetkeolukorra kirjeldus

Nõuande kvaliteedi tagamiseks korraldatakse konsulendi kutse andmist kutsekvalifikatsiooni raamistiku alusel. Konsulendi kutse andmisega tegeleb Maamajanduse Infokeskus. Maamajanduse infokeskuse kodulehel on avaldatud hetkel kehtivat tunnistust omavate konsulentide nimekiri. Konsulentide esindusorganisatsiooniks on Eesti Konsulentide Ühing. 31. detsembri 2011. a. seisuga oli Eestis kutsetunnistust omavaid konsulente 216, kellest osa on omandanud kutse kahes või enamas valdkonnas. Maamajanduse Infokeskuse andmetel on Eestis 30 taimekasvatuse konsulenti. Kutsekvalifikatsiooni omamist tuleb igal konsulendil tõestada vastavalt tasemele kas 3, 5 või 8 aasta järel. Kuigi nõuandekeskuste konsulendid osalevad koolitustel kohustusliku 18 tunni asemel keskmiselt üle 70 tunni aastas, on konsulentide kompetentsi tasemes arenguruumi. Nõustajatele suunatud koolitused on enamast ühe- ja kahepäevased, vähe on mitmepäevaseid kvalifikatsiooni taset tõstvaid õppetsükleid.

26.11.2013 a. jõustuv taimekaitseaduse redaktsioon paneb taimekasvatuse valdkonnas tegutsevatele ja taimekaitsevahendite ohutu kasutamise alast nõuannet andvatele konsulentidele taimekaitsekoolituse läbimise kohustuse. Muuhulgas on ka ITK tulevikus taimekaitsekoolituse põhiteemade hulgas. Edukas ITK areng saab toimuda eelkõige Eesti kliimatingimustes toimivate taimekahjustajate tõrje lahenduste rakendamise tulemusel, mis eeldab asjakohaste katse- ja teadusandmete olemasolu. Nõustajad peetakse oluliseks vaheetapiks teaduse ja põllumajandustootmise vahelisel teabe edastamisel seetõttu on nende teadmistel määrav roll ka ITK edendamisel. Hinnanguliselt tuleb 2013. aastaks läbida taimekaitsekoolitus 30 taimekasvatuse valdkonnas tegutseval nõustajal.

2.2. Alavaldkonna peamised probleemid

- Konsulentidel puudub taimekaitsekoolituse läbimise kohustus;
- regulaarselt ei tegeleta konsulentide ajakohase taimekaitsevahendite ohutu kasutamise alase teadlikkuse täiendamisega;
- konsulentidel on vähene teadlikkus ITK alal.

2.3. Meede – taimekasvatuse nõustajate teadlikkuse tõstmine

Meetme eesmärgiks on tagada ajakohasel teadmisel põhineva taimekaitsevahendite ohutu kasutamise alase nõustamisteenuse kättesaadavus Eestis. Käesoleva meetme põhitegevuseks on taimekaitsevahendite ohutu kasutamise alase nõustamisteenuse arendamine nõustajate teadlikkuse tõstmise teel, tagades seeläbi kvalifitseeritud sh taimekaitsekoolituse läbinud nõustajate kättesaadavuse.

3. Alavaldkond – Avalikkuse teadlikkuse tõstmine

3.1. Hetkeolukorra kirjeldus

Avalikkusele suunatud taimekaitsevahendite alase teabe edastamisele ei ole senini suurt tähelepanu pööratud. Samuti ei ole piisavalt tegeletud taimekaitsevahenditega seotud mürgistusjuhtumeid ennetavate tegevustega. Alates taimekaitseseaduse muudatuse jõustumisest 26.11.2011.a (RT I 25.11.2011,3) tegeleb selle ülesandega Põllumajandusamet, tehes avalikkusele kättesaadavaks tasakaalustatud teabe taimekaitsevahendite kasutamisest tingitud ohtude ning võimalike ägedate ja krooniliste mõjude kohta inimese tervisele, sihtrühmavälistele organismidele ja keskkonnale, ning teabe kemikaalivabade alternatiivide kasutamise kohta. Asjakohase teabe võib avalikkusele kättesaadavaks teha internetis, ametlikus väljaandes või infotahvil, aga ka ringhäälingus, trükiajakirjanduses või muul asjakohasel viisil, nagu näiteks avaliku kampaania või asjakohase teabematerjali levitamise kaudu. Samuti on taimekaitsevahendi turustajal kohustus anda nn amatöörkasutajale taimekaitsevahendi ja selle kasutamise ning hoiustamise kohta asjakohast teavet.

Põllumajandusministeeriumi tellimusel Eesti Konjunktuuriinstituudi poolt 2009. aastal läbi viidud uuringus¹ selgus, et taimekaitsevahendi koduaedades kasutajad on taimekaitsetööl hügieeni- ja taimekaitsevahendiga pritsimise ohutusnõuetest üldiselt teadlikud ning järgivad neid nõudeid. Sama uuringu käigus selgusid asjaolud, mille puhul taimekaitsevahendite kodukasutajad ei järginud ohutuse põhimõtteid. Puudused taimekaitsevahendite ohutu kasutamise põhimõtete järgimisel seonduvad eelkõige taimekaitsevahendite hoiustamise ja tühjade pakendite käitlemise jms tegevusega.

Mürgistusealase teabe vahendamiseks Eestis loodi Mürgistusteabekeskus, mis on ühtlasi ka usaldusväärsem mürgistusteabe alane infoallikas nii tervishoiutöötajatele kui ka abi vajavatele inimestele. Mürgistusteabekeskuse eesmärgiks on värske ja asjakohase mürgistusteabealase informatsiooni omamine, mürgistusala teabe kättesaadavuse tagamine elanikkonnale ja meditsiinipersonalile. Toimiva infoliini abil püütakse vähendada mürgistusjuhtumitest tingitud kiirabi väljakutsete arvu ja visiitide arvu erakorralise meditsiini

¹ Taimekaitsevahendite kasutamine koduaedades ja mittepõllumajanduslik kasutamine, 2009. Kättesaadav arvutivõrgus:
http://www.agri.ee/public/juurkataloog/TAIMETERVIS/taimekaitse/Taimekaitsevahendite_kasutamine_koduaedades_ja_mittepõllumajanduslik_kasutamine.pdf

osakondadesse. Mürgistusteabekeskuse kõnestatistika andmetel on Eestis 2009. aastal mürgistuse põhjuseks 1% juhtudest olnud umbrohu-, taimehaiguste tõrjevahendid².

2010. a oli mürgistuse eripära erinevates kannatanute vanusegruppides:

- 19-35 a. putukatõrje- ja taimehaiguste tõrjevahenditest;
- 36-65 a. putukatõrje- ja taimehaiguste-, umbrohutõrjevahenditest.

Mürgistusteabekeskusesse helistamine on anonüümne, seega ka sinna pöörduvate asutuste/töökohtade nimetusi ei registreerita. Juhul kui tekib vajaduses hinnata mürgistusastme raskust, selgitatakse välja ka helistaja ekspositsioonitingimused (pikaajaline kokkupuude, kontsentreeritud lahuste, kaitsevahendite kasutamine vm olulised täpsustused iga konkreetse juhtumi korral).

Üldine taimekaitsevahendite alane teave on kättesaadav arvutivõrgus järgmistel veebilehtedel: www.agri.ee, www.pma.agri.ee, <http://ak.rapina.ee/tairi/Taimekaitsepuuvilja-marjaaias/>, <http://www.sordiaretus.ee/Taimekaitse>. Puudub ajakohane teave taimekaitsevahendite ohutu kasutamise kohta.

3.2. Alavaldkonna peamised probleemid

- Inimesed on vähe teadlikud elu- ja töökeskkonnast tulenevatest terviseriskidest ja nende vähendamise meetoditest;
- taimekaitsevahendite kodukasutajatel on probleeme taimekaitsevahendite kasutusjuhenditega;
- taimekaitsevahendite kodukasutajate taimekaitsevahendite ohutu kasutamise alased teadmised vajavad ajakohastamist;
- puudub ühtne süsteem, mille kaudu on võimalik saada usaldusväärset ja sõltumatut teavet taimekaitsevahendite kohta;
- taimekaitsevahenditega seonduvate mürgistusjuhtumite ennetamisega otseselt ei tegeleta.

3.3. Meede – avalikkuse teadlikkuse tõstmine

Meetme eesmärk on taimekaitsevahendite kohta piisava teabe kättesaadavuse tagamine avalikkusele. Käesoleva meetme põhitegevuseks on avalikkuse teadlikkuse tõstmine taimekaitsevahenditega seonduva osas, selleks korraldatakse teadlikkuse tõstmise

² Mürgistusteabe Keskuse Kõnestatistika 2009. Kättesaadav arvutivõrgus: http://www.16662.ee/pdf/MTK_statistika_2009.pdf.

kampaaniaid, koostatakse asjakohane teabematerjal ning levitatakse seda ning viiakse läbi uuringuid teabevajaduse osas.

II Tegevusvaldkond - Taimekaitse

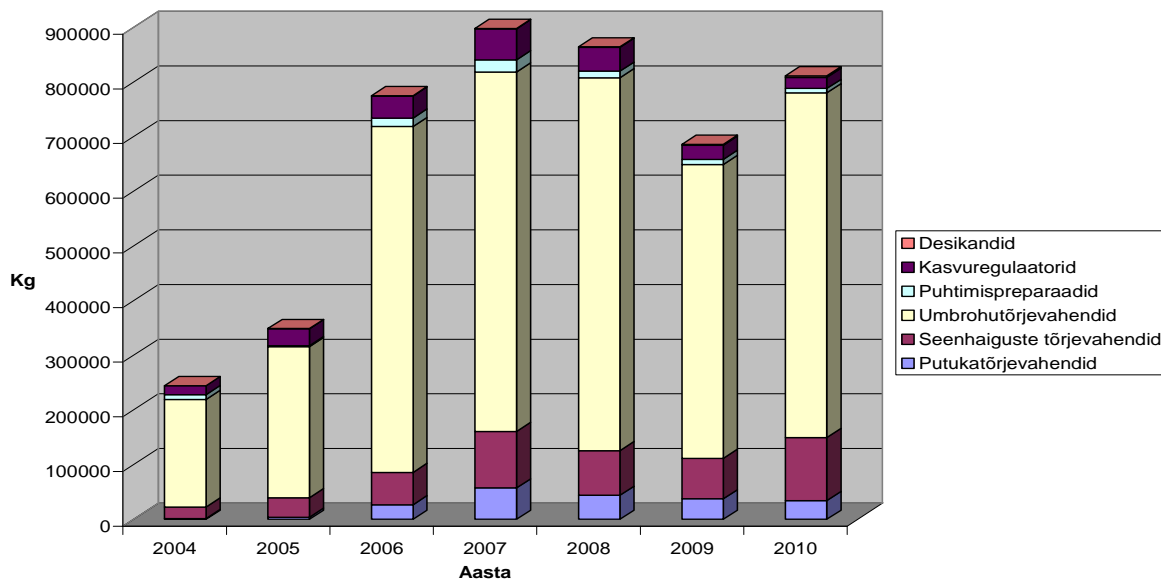
4. Alavaldkond – Taimekaitsevahendite säästev kasutamine

4.1. Hetkeolukorra kirjeldus

Inimese tervise ning keskkonna kaitse on toiduahela ohutuse oluline osa, taimekaitsel on sealjuures suur roll sest taimekaitsetöid tehakse ehk taimekaitsevahendeid kasutatakse põllumajandussaaduste kasvatamisel, st toiduahela alguses. Taimekaitse roll on erinevate meetodite kasutamise kaudu tõrjuda või piirata kahjurite, taimehaiguste ning kasvuhäirete mõju ja arenemise kiirust ning seeläbi tagada taimekasvatussaaduste kvaliteet ja püsiv saagikus.

Taimekahjustajate keemilisel tõrjel kasutatavad keemilised taimekaitsevahendid on oma efektiivsuse tõttu laialdaselt levinud. Erinevate taimekahjustajate tõttu väheneb põllukultuuride saak ning kvaliteet langeb, kuid keemilist tõrjet ei tohi seada omaette eesmärgiks, korvamaks agrotehnikas tehtud vigu. Põhilised taimekaitsevahendite kasutamise viisid on pritsimine, tolmutamine, puhtimine, fumigeerimine, aerosooltöötlemine ja feromoonpüüniste kasutamine.

Taimekaitsevahendite kasutamist käsitlevate õigusaktide eesmärk on tagada, et turustatakse üksnes Eestis loa saanud taimekaitsevahendeid, taimekaitsevahendite nõuetekohane kasutamine ja taimekaitsevahendite jääkide esinemine taimsetes saadustes on normide piires ega kujuta endast ohtu tarbijatele.

Joonis 6. Kasutatud taimekaitsevahendite kogused, kg v l

Keskkonna- ning inimese ja looma tervise riskide minimeerimiseks on oluline tagada taimekaitsevahendite kasutamise nõuetest kinnipidamine ning riiklik järelevalve neid kasutavate isikute tegevuse üle. Taimekaitsevahendite kasutamise üle teeb riiklikku järelevalvet Põllumajandusamet.

Taimekaitsevahendite kasutamisega kaasnevate riskide vähendamise põhitegur on kasutaja ise ehk tema taimekaitsevahendite kasutamise alased oskused ja teadmised. Sellest lähtuvalt pööratakse välja töötavas taimekaitsekoostamise programmis erilist tähelepanu kõigile asjakohastele taimekaitsevahendi kasutamist käsitlevatele õigusaktidele ning seda võib pidada esmaseks abinõuks taimekaitsevahendi kasutamisel inimese tervisele ja keskkonnale kaasneva võivate ohtude vähendamisega seotud eesmärkide saavutamisel. Kindlasti on taimekaitsevahendite kasutajate koolituse teemana tähelepanu all põhimõtted, millega on võimalik vältida taimekaitsevahendi töödeldavast alast kõrvalekaldumist, nõrgumist või valgumist, mis võib omakorda kaasa tuua riski mittesihtorganismidele. Probleemide ilmumise korral või õigusaktide järelmõjude hindamiseks tehtavate asjakohaste uuringute tulemusel võidakse kaaluda täiendavate taimekaitsevahendite kasutamise nõuete kehtestamist. Ühe võimalusena saab edendada kõige tõhusamate taimekaitsevahendi kasutamise viiside rakendamist (erifunktsioonide taimekaitseseadmete kasutusele võtmise soodustamist näiteks kõrgekasvuliste põllukultuuride puhul). Vajalike võrdlusandmete kogumiseks viiakse eelnevalt läbi võrdluskatsed eritüübiliste taimekaitseseadmete vahel või koondatakse ja levitatakse teemakohased teadusandmeid. Kui on tuvastatud taimekaitsevahendi töölahuse kõrvalekallet vältivad efektiivsed tehnoloogiad, siis on alust teatavate erandite kehtestamisele

kasutuspiirangute osas (nt väikse puhvertsoon). Taimekaitsevahendite kasutamise võtted on erinevad ja need sõltuvad enamasti taimekaitsevahendi, töödeldava põllukultuuri või saaduse iseärasustest ning mõnel juhul ka kasutamiselvaldkonna iseärasustest (nt maantee ja raudtee ning avalikkuse poolt kasutatavate alade hooldus). Seega on põhjendatud vajadus ajakohaste taimekaitsevahendi ohutu kasutamise juhendmaterjalide koostamiseks. Kõnealused juhendmaterjalid peaksid sisaldama suuniseid kõikidele professionaalsetele taimekaitsevahendite kasutaja gruppidele (põllumajandus, mittepõllumajandus, haljastus, maantee- ja raudteehooldus) andes ajakohaseid soovitusi teaduse ja tehnika arengust lähtuvalt.

Taimekaitsevahendid ja nende kasutamine hõlmab endas paljude erinevate osapoolte huvide kokkupuudet seda alates nende maaletoojatest lõpetades taimekaitsevahendi kasutajate naabrusse jäävate erinevate tootmisvaldkondade ettevõtetega nagu mee, joogivee vms toidu tootjad, kellel on konkreetne huvi nende ümbruses toimuva tegevuse vastu. Üldjuhul on taimekaitsevahendite ahel toote turule lubamisest kuni toote ära kasutamiseni küllaltki üksikasjalikult õigusaktidega reguleeritud, kuid kindlasti on aspekte, mis võivad põhjustada probleeme kui osapoolte vaheline teabe edastamine ei toimi või selleks puudub tahe. Selliste probleemide vältimise lahendus seisneb eeldatavasti erapooletus arutelu ühtses lähtealuses, kuhu oleks hõlmatud kõikide seotud osapoolte esindajad, kes peaksid kohtuma teatava korrapärasusega.

Taimekaitsevahendite lubade menetlemise kriteeriumid on EL tasandil kindlaks määratud ja nende kriteeriumide järgi saab anda kuut erinevat luba. Määrusega (EÜ) nr 1107/2009 muudeti lubade andmise kriteeriume ja seeläbi lisati uusi võimalusi lubade taotlemiseks, kuid loasaajate sihtgrupid ei ole alati kõikidest võimalustest teadlikud. Seda väidet kinnitab Põllumajandusameti antud väike nn eri lubade arv (nt taimekaitsevahendi loas määratud kasutusala laiendamine või nn eriolukorra luba 120 päevaks). Seega on vajadus tõsta potentsiaalsete loasaajate teadlikkust nende võimaluste osas.

Kõik direktiivi 91/414/EMÜ lisasse I kantud (taimekaitsevahendites kasutada lubatud toimeainete loetelu) toimeained loetakse ühtlasi ka heakskiidetuks määruse 1107/2009 alusel ning need on kantud komisjoni rakendusmääruse (EÜ) nr 540/2011 lisasse. Ohutuse huvides on toimeaine heakskiidu kehtivusaeg aga ajaliselt piiratud ning esmane heakskiit antakse kuni kümneks aastaks, seejärel toimub toimeainete ümberhindamine. Toimeainete heakskiitmise kriteeriumite karmistamise tõttu ei jõua tulevikus turule ained, mis on kantserogeensete,

mutageensete või reproduktiivtoksiliste omadustega. See toob kaasa olukorra, kus kõik käesoleval ajal heakskiidetud toimeaineid sisaldavad taimekaitsevahendid ei pääse enam tulevikus turule. Taimkaitsevahendite registri 2010. aasta taimekaitsevahendite registri andmete kohaselt on Eestis turule lubatud 34 taimekaitsevahendit, mis võivad olla kantserogeensete, mutageensete või reproduktiivtoksiliste omadustega, millest 30 on fungitsiidid, 3 on herbitsiidid ning 1 on insektitsiid. Kolme taimekaitsevahendit, mis võivad olla eelnimetatud omadustega, on võimalik igal soovijal osta ja kasutada ilma taimekaitsetunnistusega ehk n-ö vabamüügist. Siit tuleneb vajadus pöörata tähelepanu selliseid toimeaineid sisaldavate taimekaitsevahenditele.

Mitmeaastased kontrolliplaanid hõlmavad taimekaitsevahendite jae- ja hulgimüügikohtade üle tehtavat järelevalvet. Samuti kontrollitakse põllumajandustootjaid ja teisi lõppkasutajaid selleks, et tagada taimekaitsevahendite ohutu kasutamine. Järelevalve käigus võetakse turustatavatest taimekaitsevahenditest proovid ja analüüsitakse tulemuste vastavust heakskiidetud spetsifikatsioonile. Taimkaitsevahendite jääkide riikliku seireprogrammi eesmärk on vältida taimekaitsevahendite jääkide lubatust kõrgema taseme esinemist toidus. Võimalike tekkivate riskide vältimiseks on Euroopa Liidus kehtestatud lubatud taimekaitsevahendite jääkide piirnormid. Neid norme kohaldatakse niisugusel viisil, et jäägi hulk on väiksem ja toksikoloogiliselt vastuvõetavam. Seireprogrammi käigus võetakse proove pistelise kontrolli põhimõttel, keskendudes eelkõige sellisele toodangule, milles on eelnevalt taimekaitsevahendite jääke avastatud või mille kohta on saanud hoiatus toidu ja sööda alase kiirteavitussüsteemi (edaspidi RASFF) kaudu. Samuti keskendutakse toodangule, mille tarbimine on Eestis märkimisväärne.

Selleks, et hinnata käesolevas alavaldkonnas ellu viidud tegevuste tulemusel saavutatud muudatusi taimekaitsevahendite kasutajate tegevuses on vaja läbi viia regulaarseid uuringuid.

Taimkaitsevahendite ladustamine, tühjade pakendite ja kasutamisest järele jäänud jääkide kõrvaldamine.

Ohutuse mõttes peab kasutaja pöörama tähelepanu kasutamisest järele jäänud taimekaitsevahenditele ja paagisegudele ning tühjadele pakenditele. Taimkaitsevahendi hoiuruum peab hoidma ära taimekaitsevahendi sattumise keskkonda.

Üksikasjalikud nõuded ja asjakohased riskide vähendamise meetodid taimekaitsevahendi kasutamise kõikide etappide osas on kindlaks määratud põllumajandusministri 29.11.2011.a

määruses nr 90 “Taimekaitsevahendite kasutamise ja hoiukoha täpsemad nõuded” ning põllumajandusministri 20.04.2006. a määruses nr 49 „Taimekaitsevahendite kasutamise, puhastamise, hooldamise ning hoidmise ohutusnõuded“.

Eestis tohib kasutada üksnes selliseid taimekaitsevahendeid, mis on saanud taimekaitsevahendi loa ja on kantud taimekaitsevahendite registrisse. Taimekaitsevahendeid, mille luba on aegunud või tühistatud ja mis on seetõttu registrist kustutatud või mis on muutunud kasutuskõlbmatuks, tuleb käsitleda ohtliku jäätmena. Kasutamisest järele jäänud või kasutamiskõlbmatuks muutunud taimekaitsevahendid sh paagisegud ning registrist kustutatud taimekaitsevahendid tuleb üle anda ohtlike jäätmete käitlejatele. Taimekaitsevahendite tühjad pakendid kogutakse ja tagatakse võimalusel turustajale või viiakse pakendikäitlejatele. Samuti peavad professionaalsed kasutajad veenduma, et nende kasutatavad taimekaitsevahendid on nõuetekohased, st luba ei ole aegunud ja varude kasutamise tähtaeg ei ole möödunud.

Taimekaitsevahendite kasutamine mittepõllumajandusvaldkonnas

Lisaks põllumajandusele, metsandusele ja koduaedadele tuleb taimede eest hoolt kanda ka teedehoolduses ja avalike haljasalade hoolduses. Neid töid tehakse nii mehaanilisi meetodeid kui ka taimekaitsevahendeid kasutades. Oma kutsetegevuse käigus hooldavad Eesti ettevõtjad ja asutused taimekaitsevahenditega nii trammi-, raud- ja maanteid kui ka spordi- ja puhkealaid, parke ja aedu, tervishoiu- ning lasteasutuste vahetus läheduses asuvaid alasid.

Põllumajandusministeeriumi tellimisel Eesti Konjunkturiinstituudi poolt 2009. aastal läbi viidud uuringust³ selgus, et mittepõllumajanduslike kasutajate poolt 2009. aasta kasvuperioodil kasutatud umbrohu tõrjevahendite keskmised kogused olid järgmised: trammiteede hooldamisel 15 liitrit, raudteede hooldamisel 6250 liitrit, maanteede hooldamisel 66,3, spordiväljakute hooldamisel 2,3 ja haljastuses 10,1 liitrit (keskmised kogused antud valdkonnas tegutseva ettevõtte kohta kasvuperioodil).

Taimekaitsevahendi nõuetele mittevastava kasutamisega võib kaasneda risk ja oht inimesele, loomale ja keskkonnale, mistõttu on õigustatud, et avalikes kohtades on taimekaitsevahendi

³ Taimekaitsevahendite kasutamine koduaedades ja mittepõllumajanduslik kasutamine, 2009. Kättesaadav arvutivõrgus:
http://www.agri.ee/public/juurkataloog/TAIMETERVIS/taimekaitse/Taimekaitsevahendite_kasutamine_koduaedades_ja_mittep_llumajanduslik_kasutamine.pdf

kasutamise õigus üksnes professionaalsel kasutajal, kes on eelnevalt läbinud taimekaitsekooolituse ja omab seega piisavalt teadmisi taimekaitsevahendi kasutamise seonduvate riskide ohjamise kohta. Samuti tuleb avalikkuse kasutataval aladel taimekaitsetööde tegemisel eelistada madalama riskiastmega taimekaitsevahendeid ning rakendada bioloogilise tõrje meetodeid. See eeldab siiski piisava teabe olemasolu madalama riskiastmega taimekaitsevahendite bioloogilise tõrje meetodite kohta.

Taimekaitsevahendite kasutamine kaitse- ja hoiualadel

Taimekaitsevahendite kasutamise piirangud kaitseala piiranguvööndis ja hoiualal on kehtestatud looduskaitseadusega. Kaitseala maa- või veeala piiranguvööndis on taimekaitsevahendite kasutamine üldjuhul keelatud ning see on lubatud juhul kui kaitseeskirjades on ettenähtud. Loomastiku, taimestiku ja seenestiku soodsa seisundi tagamiseks moodustatakse hoiuala. Hoiualal on keelatud nende elupaikade ja kasvukohtade hävitamine ja kahjustamine, mille kaitseks hoiuala moodustati ning kaitstavate liikide oluline häirimine, samuti tegevus, mis seab ohtu elupaikade, kasvukohtade ja kaitstavate liikide soodsa seisundi. Hoiuala piires asuva kinnisasja valdaja peab taimekaitsevahendite kasutamise kavandamise korral esitama hoiuala valitsejale teatise. Teatis peab sisaldama kavandatud tööde kirjeldust, mahtu ja aega ning nende tegemiskoha skeemi ning see tuleb esitada hoiuala valitsejale vähemalt üks kuu enne tööde alustamist.

Veekeskonna kaitse meetmed on siseriiklikult määratud kindlaks veeseadusega. Allikate ja karstilehtrite ümbruses on veepiirist või karstilehtrite servast 10 meetri ulatuses taimekaitsevahendite kasutamine keelatud. Vee kaitsmiseks hajureostuse eest on veekogu kaldaalal moodustatud veekaitsevöönd. Veekaitsevööndi ulatus on Läänemerel, Peipsi, Lämmi- ja Pihkva järvel ning Võrtsjärvel 20 meetrit, teistel järvedel, veehoidlatel, jõgedel, ojadel, allikatel, peakraavidel ja kanalitel ning maaparandussüsteemide eesvooludel 10 meetrit, maaparandussüsteemide eesvooludel valgalaga alla 10 km² üks meeter. Üldnormina on taimekaitsevahendite kasutamine veekaitsevööndis keelatud, erandjuhul võib veekaitsevööndis taimekaitsevahendeid kasutada üksnes taimehaiguste ja kahjurite puhanguliste kollete likvideerimise korral ning seda igakordse Keskkonnaameti loa alusel. Täiendava suurusega puhvertsooni saab ette näha taimekaitsevahendi kasutamistingimustes, mille vajadus määratakse kindlaks Põllumajandusameti poolt läbiviidava taimekaitsevahendi loa menetluse käigus.

Direktiivi 1999/45/EÜ alusel veekeskkonnale ohtlikuks ja direktiivi 2000/60/EÜ alusel prioriteetseks aineks klassifitseeritud ainete loetelu on kehtestatud keskkonnaministri 21.07.2010. a määrusega nr 32 „Veekeskkonnale ohtlike ainete ja ainerühmade nimistud 1 ja 2 ning prioriteetsete ainete, prioriteetsete ohtlike ainete ja nende ainete rühmade nimekirjad¹”. Nimistusse kuuluvate ohtlike ainete ja prioriteetsete ohtlike ainete juhtimine pinnavette ning nimetatud ainete ja muude saasteainete juhtimine otse põhjavette on keelatud, välja arvatud erandjuhtudel vee erikasutusloa alusel. Samuti on pinnavees ohtlike ainete, sealhulgas prioriteetsete ainete ja prioriteetsete ohtlike ainete ning teatavate muude saasteainete keskkonna kvaliteedi piirväärtused, pinnavees prioriteetsete ainete ja prioriteetsete ohtlike ainete keskkonna kvaliteedi piirväärtuste kohaldamise meetodid ning pinnases ohtlike ainete sisalduse piirväärtused määratud kindlaks keskkonnaministri 09.09.2010. a määrusega nr 49 „Pinnavee keskkonna kvaliteedi piirväärtused ja nende kohaldamise meetodid ning keskkonna kvaliteedi piirväärtused vee-elustikus¹“. Eelnevalt loetletud tegevuste eesmärk on vältida pinna- või põhjavee seisundi halvenemist.

4.2. Alavaldkonna peamised probleemid

- Puudub ajakohane taimekaitsevahendite ohutu kasutamise alane juhendmaterjal, mis sisaldab soovitusi kõigile professionaalsetele taimekaitsevahendite kasutajatele lähtuvalt taimekaitsevahendite kasutusviisist ja kasutusvaldkonnast;
- puudub taimekaitsevahendite ohutu kasutamise alane juhendmaterjal mitteprofessionaalsele kasutajale;
- puudub teabematerjal Eestis taimekaitsevahendi loa saanud taimekaitsevahendite kohta lähtuvalt nendes sisalduvate toimeaineid omadustest;
- puuduvad korrapäraselt tehtavad uuringud taimekaitsevahendite ja taimekaitseseadmete kasutamisega seonduvate asjaolude selgitamiseks;
- erinevate taimekaitsevahendi lubade sh kasutusala laiendamise võimalust ei kasutata piisavalt;
- puudub arutelu ühtne lähtealus, mis koondaks kõiki taimekaitsevahenditega seonduvaid huvirühmasid.

4.3. Meede – ohutuma ja sihipärasema taimekaitsevahendite kasutuse edendamine

Meetme eesmärk on taimekaitsevahendite kasutamisega kaasnevate tervise- ja keskkonnariskide vähendamise ning nõuetekohase taimekaitsevahendite kasutamise tagamine.

Käesoleva meetme põhitegevuseks on taimekaitsevahendite ohutuma ja sihipärasema kasutamise saavutamiseks vajalike abinõude elluviimine. Taimekaitsevahendite kasutamise alase teabematerjali koostamine erinevatele kasutajarühmadele, selle ajakohastamine vastavalt vajadusele ning levitamine. Taimekaitsevahendite kasutamise alaste uuringute läbiviimine, selgitamiseks välja sektori arengusuunad ja kitsaskohad. Eestis loa saanud taimekaitsevahendite rühmitamine lähtuvalt nendes sisalduvate toimeainete omadustest. Teadusuuringute teostamine selgitamiseks välja seosed erinevate mullaharimistehnoloogiate ja taimekaitsevahendite kasutamise vahel.

4.4. Meede – taimekaitsevahendite alane koostöö ja järelevalve

Meetme eesmärgiks on taimekaitsealase siseriikliku koostöö edendamine ja riikliku järelevalve tõhustamine. Käesoleva meetme põhitegevusteks on taimekaitsevahenditega seotud huvigruppide vahelise koostöö arendamine ning järelevalvetegevuse kavandamise ja korralduse tõhustamine erinevate järelevalveasutuste vahel.

5. Alavaldkond - Integreeritud taimekaitse

5.1 Hetkeolukorra kirjeldus

ITK on bioloogiliste, biotehnoloogiliste, keemiliste, agrotehniliste ja sordiaretuse meetodite koos kasutamine, mille puhul piiratakse keemiliste taimekaitsevahendite kasutamist määrani, mis on vajalik taimekahjustaja populatsiooni hoidmiseks tasemel, mis ei põhjusta ebasoovitavat majanduslikku kahju või saagi kadu. ITK põhimõtetele on direktiiv 2009/128/EÜ ja käesoleva tegevuskava eesmärkide saavutamisel oluline roll – aidata kaasa taimekaitsevahendite kasutamisest inimese tervisele tulenevate ohtude ja mõjude vähenemisele ning pikemas perspektiivis saavutada taimekaitsevahendite säästvam kasutamine. Tänapäevases põllumajanduses käsitletakse ITK süsteemi kui keskkonda säästvat ja ökoloogiliselt puhast toodangut tagavat erinevate meetmete oskuslikult seostatud kasutamist, mis tagab taimekahjustajate leviku piiramise majanduslikult põhjendatud läveni. ITK üldpõhimõtete kohaselt võib tegevused tinglikult jagada kolme etappi mida tuleks järjekorras rakendada: 1) ennetamine (*prevention*); 2) seire/vaatlus (*monitoring*); 3) sekkumine (*intervention*). Eelnevat lahti mõtestades tähendaks see seda, et alustada tuleb taimekahjustajate levikut ennetavate meetoditega, seejärel teostada igal konkreetsel põllul või alal kahjustajate leviku seiret ning alles siis kui kahjustajate levik ohustab tõsiselt

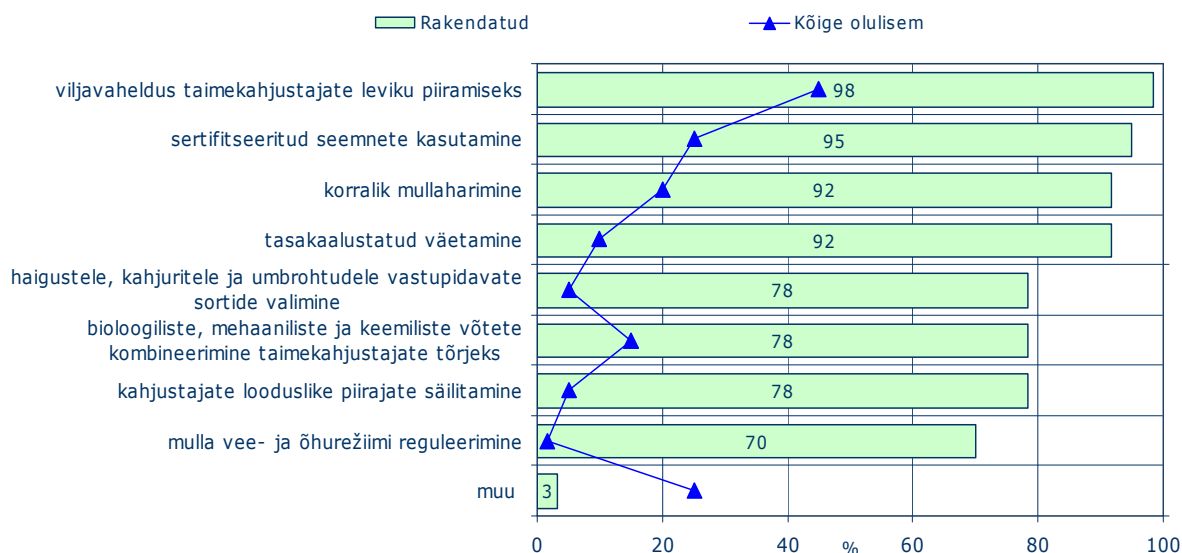
põhikultuuri, tuleb asuda tõrjemeetmeid rakendama. Seega nõuab ITK täielik rakendamine taimekaitsetööde kavandamist nõ iga üksiku põllu kaupa (*case by case*), mis on eesmärkide saavutamisel raskendavaks teguriks. ITK üldpõhimõtete rakendamisest enam saab keskkonnasõbralikkusesse panustada läbi põllukultuuride põhiste ITK suuniste järgimise, mis on siiski iga tootja vaba valik.

Kuigi kaasaegsed keemilised taimekaitsevahendid on nende oskuslikul ja nõuetekohasel kasutamisel ohutud, tuleb ITK põhimõtetega toidu, sööda ning keskkonna saastamise ja inimese tervise ohustamise riski minimeerimise nimel kasutada neid üksnes vajaduse korral. Selline vajadus tekib üldjuhul siis kui ennetavate võtete ja abinõude rakendamine ei ole piisavalt efektiivne. Asjaolu, et direktiivi 2009/128/EÜ lisas on kehtestatud ITK üldised põhimõtted, mitte standardid, nagu algses eelnõus plaanitud, annab kasutajale oluliselt paindlikkust st võimaldab meetmete valikul arvestada kasvatatavaid kultuure, kohalikke tingimusi, tegevusvaldkonda jne. Teisisõnu otsustab professionaalne kasutaja kasutatava taimekaitsemeetme valiku üle lähtuvalt tegelikust olukorrast. Kui ITK ennetavad meetmed ei andnud soovitud tulemusi, siis rakendatakse tõrjemeetmed (keemiline, mehaaniline või bioloogiline tõrje). Olulise aspektina ITK põhimõtete juures saab välja tuua taimekaitsevahendite kasutamise õiget ajastust ja nende *optimaalset kasutamist* ehk maksimaalne efektiivsuse saavutamiseks tuleb kasutada piisav kogus toodet saavutamaks, mis ei tähenda lubatud maksimum kulunormi kasutamist. Taimekaitsevahendite tootja poolt soovitatavad kulunormid on arvestatud alati kõige keerulisema ning raskema olukorra lahendamiseks kõige keerukamates tingimustes. Seega peaks neid sageli olema võimalik vähendada ilma, et tõrje tulemused (efektiivsus) oluliselt halveneks. Teisalt ei pruugi põllul esinev taimekahjustaja teatud kultuurtaimede kasvufaasis või konkreetse arvukuse puhul üldse nõuda taimekaitsetööde läbiviimist. Probleemiks on otsustamine kas ja millal nimelt seda vähendamist teha võib. Siinkohal on abiks infotehnoloogilised lahendused (nimetatakse ka DSS- *decision support system*), mis võimaldavad reaajas ja täielikult tegelikust olukorrast lähtudes vähendada taimekaitsevahendite kulunorme või erijuhtudel pritsimisest sootuks loobuda. Selliseid võimalusi pakuvad Taani arvutinõuandeprogrammide *PC-Plant Protection* ja *NegFry* ning *PC-P* baasil Taani, Poola ning Balti riikide koostöös loodud internetipõhine taimekaitse nõuandesüsteem I-Taimekaitse, mille taimekaitsemudelid on Eesti Maaviljeluse Instituudi, Jõgeva Sordiaretuse Instituudi, Jäneda Õppe- ja Nõuandekeskuse ja Eesti Põllumajandusülikooli teadlaste käe all juba 1999.-st aastast põldkatsetes testimisel ja arendamisel olnud. Kõnealune arvutinõuandesüsteem (*I-taimekaitse*) analüüsib andmeid ja

esitab nendest lähtudes erinevaid soovitusi. Otsuse kõnealuste soovitude järgimise või mitte järgimise kohta teeb siiski taimekaitsevahendi kasutaja ise. Samuti on Eestis loodud nõuandesüsteem, mille eesmärgiks on arendada põllumajandust pädeva/asjatundliku nõuande abil. Seeläbi on Eestis loodud teatavad ITK rakendamiseks vajalikud tingimused, kuid need vajavad pidevat täiendamist ja arendamist.

Senini oli ITK järgimine Eestis soovituslik, kuid aastast 2014 saab see kõigile professionaalsetele kasutajatele kohustuslikuks. ITK põhimõtete rakendamise tingimused ja viis kehtestatakse taimekaitseseaduse alusel põllumajandusministri määrusega. Põllumajandusministeeriumi tellimusel viis Turu-uuringute AS 2009. aastal läbi uuringu⁴, mille eesmärgiks oli välja selgitada intensiivse taimekasvatusega tegelevate põllumajandustootjate teadlikkus ITK põhimõtetest ja kas neid ka praktikas kasutatakse. Samuti sooviti uuringuga määratleda muuhulgas ka taimekaitsevahendeid kasutavate isikute teadlikkust ITK põhimõtetega kokkusobivast internetipõhisest programmist (I- taimekaitse) ning tuvastada asjaolud, mis motiveeriks põllumajandustootjaid enam kõnealuseid põhimõtteid rakendama. Uuringu tulemusel selgus, et teataval määral rakendatakse juba praegugi ITK põhimõtteid. Teatud hulk tootjatest tegi seda teadlikult (st nad olid teadlikult ITK mõistest), kuid osa rakendasid neid põhimõtteid mõistet teadmata. Küsitletute teadlikkus internetipõhisest programmist I-taimekaitse osutus madalaks ja seda kasutanute hulk oli seetõttu veelgi väiksem. Üldlevinud arvamuse kohaselt, motiveeriks põllumajandustootjaid kõnealuseid põhimõtteid enam rakendama parem teavitatus, asjakohased teadmised ja suurem nõudlus nende põhimõtete kohaselt kasvatatud toodangu järgi ning osaliselt leiti, et on vajadus riigipoolsete tugiteenuste järele. ITK edendamise tegevusi kavandatakse lähtuvalt eelnevalt nimetatud uuringus tuvastatud kitsaskohtadest ning direktiiviga 2009/128/EÜ liikmesriigile pandud kohustustest.

⁴ Integreeritud taimekaitse tunnus, 2009. Kättesaadav arvutivõrgus:
http://www.agri.ee/public/juurkataloog/TAIMETERVIS/taimekaitse/Integreeritud_ja_I-taimekaitse_uuringu_tulemused.pdf

Joonis 7. Ülevaade integreeritud taimekaitse üldpõhimõtete rakendamisest

Allikas: Turu-uuringute AS, uuring „Integreeritud taimekaitse tuntus“

5.2. Alavaldkonna peamised probleemid

- ITK alase teabe kättesaadavus ei ole piisav;
- põllukultuuripõhised ITK alased suunised on vananenud ja ei ole seetõttu kasutatavad;
- puuduvad teaduslikult põhjendatud taimekahjustajate taluvuslävad (Eestis kasvatavate põllukultuuride ja nendel levivate kahjustajate kohta);
- puudub taimekahjustajate leviku ennustus- ja hoiatussüsteem;
- puuduvad head näited ITK rakendamise tutvustamiseks (nt ITK tootmisüksus);
- puudub kord/põhimõtted ITK rakendamise hindamiseks;
- põllumajandustootjad ei ole piisavalt huvitatud ITK põhimõtteid rakendama, puuduvad ajendavad põhjused.

5.3. Meede – ITK põhimõtete rakendamiseks vajalike tingimuste loomine

Meetme eesmärk on ITK ja alternatiivsete taimekahjustajate tõrjeviiside või -võtete rakendamiseks vajalike tingimuste loomine. Esmatähtsana viiakse ellu tegevusi, mille tulemusena luuakse ITK rakendamiseks vajalikud tingimused ning teemakohane teave tehakse asjaosalistele kättesaadavaks. Töötatakse välja ajakohased juhendmaterjalid ja neid täiendatakse jooksvalt.

5.4. Meede – Vähesse taimekaitsevahendite kasutusega põllumajanduse edendamine

Meetme eesmärk on ITK põhimõtete ja erinevate taimekahjustajate tõrjeviiside või -võtete kasutusele võtmist lihtsustavate abinõude väljatöötamine ja nende kättesaadavaks tegemine. ITK alaste teadusuuringute läbiviimine ja uuringutulemuste tutvustamine. ITK rakendamise analüüs ning ITK põhimõtete korrapärane tutvustamine.

5.5. Meede – ITK rakendamise soodustamine

Meetme eesmärk on vähesse taimekaitsevahendite sisendiga põllumajandustootmise edendamine. Käesoleva meetme raames kavandatakse vähesse taimekaitsevahendi kasutusega taimekaitse kasutusele võtmist soodustavaid tegevusi.

III Tegevusvaldkond – Seadmed

6. Taimkaitseseadmete tehniline kontroll

6.1. Hetkeolukorra kirjeldus

Kasutuses olevate taimekaitseseadmete tehnilise kontrolli süsteemi juurutamisega alustati Eestis 2000. aastal. Taimkaitseseadusega kehtestati esmakordselt nõue, mille kohaselt pidi kasutuses olev taimekaitseseade, välja arvatud käsi- ja selgpriit ning seade, mida kasutatakse teadustöös või näidiseana, läbima tehnilise kontrolli iga kolme aasta järel. Põllumajandusministri määrusega määrati kindlaks ka taimekaitseseadmete katsetamise, ülevaatus ja tehnilise kontrolli kord. Tehnilise kontrolli teostajaks määras põllumajandusminister Eesti Põllumajanduse Mehhaniseerimise Instituudi, mis on tänapäeval Eesti Maaviljeluse Instituut (edaspidi EMVI).

Taimkaitseseadmete tehnilise kontrolli eesmärgiks seati inimese tervise- ja keskkonnariskide vähendamine ning väga olulise asjaoluna rõhutati seda, et tehniliselt korras taimekaitseseade on võtmeteguriks soovitud tulemuse so taimekaitsevahendite sihipärasema kasutamise saavutamisel. Tehnilise kontrolli tegijate väljaõpetamiseks korraldati aastatel 2000 – 2006 toonase Eesti Põllumajanduse Mehhaniseerimise Instituudi lühikursus, mis hõlmas kahepäevast seminari ning lõppes eksamiga. Selle sooritanud isikud said vastava tunnistuse. Seminaridel käsitleti temakohast seadusandlust, standardeid, mõõtevahendeid ja -meetodeid, priitsemise kvaliteeti mõjutavaid tegureid, ohutustehnikat ning kursuse käigus viidi ühtlasi läbi

taimekaitseseadme praktiline ülevaatus ja tehniline kontroll. Tehnilise kontrolli süsteem käivitus visalt, sest puudusid tehnilise kontrolli teostamiseks vajalikud mõõtevahendid, kuid paari aasta jooksul suutsid mitmed asjahuvilised need endale siiski hankida. Esimesed taimekaitseseadmete tehnilise korrasoleku kontrollid (ehk tehniline kontroll) tehti 2001. aastal, siis oli neid kokku 16. Igal järgneval aastal on nende arv keskmiselt kahekordistunud (tabel 3) ja 2005. aastal kontrolliti juba 299 taimekaitsepritsi. Kõik tehnilist kontrolli reguleerivad õigusaktid vaadati taas läbi aastatel 2004-2005 ning 2008 ja selle menetluse käigus tehti mõningad muudatused täpsustades tehnilise kontrolli menetluslikku osa ning muutes tehnilise kontrolli korda lähtuvalt standardist EVS-EN- 13790-1:2005. Muudatustega loodi eeldus tehnilise kontrolli tegijate arvu suurenemiseks, andes selle tegemise võimaluse ka eraettevõtjatele, kellega sõlmiti asjakohased lepingud. EMVI-le jäi jätkuvalt tehnilise kontrolli tegemise õigus, millele lisandus ka tehnilist kontrolli tegevate isikute nõustamise ja nende töö kvaliteedi kontrolli kohutused. 2008. aastal tehtud seaduse muudatusega lisandus EMVI-le taimekaitseseadmete tehnilise kontrolli tegijate tööalase koolituse korraldamise kohustus ning tehnilise kontrolli tegijale või tema teenistuses olevale töötajale (kes tehnilist kontrolli teeb) kohustus läbida teoreetiline ja praktiline väljaõpe. Samuti lisandus põhimõte, et korra kursuse läbinud ning tunnistust omavad isikud peavad osalema iga-aastaselt täiendusseminaril, kus tutvustatakse kaasaegse tehnika arengusuundasid. Samuti kehtestati riigi haldusülesande väljavolitamise alused, volitatud tehnilise kontrolli tegija mõiste, nõuded tehnilise kontrolli tegija õiguste taotlejale ning tema õigused ja kohustused. Tehnilise kontrolli tegija on füüsiline isik või eraõiguslik juriidiline isik, kellele on taimekaitseseaduses sätestatud alustel antud volitus teha taimekaitseseadme tehnilist kontrolli. Nimetatud volituse annab ja haldusülesande täitmiseks halduslepingu sõlmib Põllumajandusamet. Volituse saanud isikute loetelu on avaldatud Põllumajandusameti veebilehel.

Direktiiv 2009/128/EÜ paneb liikmesriikidele professionaalses kasutuses olevate taimekaitseseadmete tehnilise kontrolli süsteemi kehtestamise kohustuse ehk kõik professionaalses kasutuses olevad taimekaitseseadmed peavad esmakordselt olema tehnilise kontrolli läbinud hiljemalt 2016. aasta 26. novembriks ja seda iga viie aasta järel kuni 2020. aastani ning edaspidi iga kolme aasta järel. Antud tähtajast alates ei tohi professionaalsed taimekaitsevahendi kasutajad kasutada kontrollimata seadmeid. Liikmesriikidele on jätud võimalused erandite andmiseks teatavate seadmetüüpide tehnilise kontrolli intervalli osas ning võimalus vabastada käsi- ja selgpritsid tehnilise kontrolli kohustuse alt. Seda võib teha juhul kui kõnealuste seadmete kasutamise ulatust on hinnatud ja analüüsitud. Käsi- ja

selgprikside kontrollikohutuse alt väljajätmisel on veel üks lisatingimus, nimelt tuleb koolitusel pöörata eraldi tähelepanu kõnealuste prikside kasutamiseiga seonduvatele iseärasustele. Eritähelepanu vajadus tuleneb asjaolust, et käsi- ja selgprikside kasutamise korral on kasutaja kokkupuude taimekaitsevahendiga kõige suurem.

Turu-uuringute AS viis Põllumajandusministeeriumi tellimisel läbi uuringu⁵ taimekaitseadmete kasutajate seas selleks, et selgitada välja hetkeolukord Eestis. Uuringust selgus, et kõige laialdasemalt kasutatavad taimekaitseadmed on poompriksid (74% valimist), käsipriksid (22%), selgpriksid (18%) ja puhtimiseadmed (16%). Üldse ei kasutata või valimisse ei sattunud kahurpirkse, priksiga lennukeid, paiklikke seadmeid kasvuhoonete jaoks. Ülejäänud seadmetüüpe nagu motoriseeritud selgpriks, ventilaatorpriks, udutajaid, fumigeerimise- ja pinnase töötlemise seadmeid kasutavad vähesed isikud. Enamus vastajatest (66%) kasutab vaid ühte tüüpi seadmeid, üle 2 seadmetüübi on kasutusel vaid - 51 % valimist. Samuti selgus, et enamusel vastajatest on kasutusel uuemad seadmed, suhteliselt vanemad on puhtimiseadmed. Kõige rohkem on uusi seadmeid käsiprikside omanikel – 51 % omab kuni 2 aastaseid käsipriks. Vanemad, üle kümne aastased seadmed on teistest seadmetüüpidest enam kasutusel poomprikside puhul (20%).

Eestis kohaldatakse erandit nii tehnilise kontrolli kohustuse kui ka tehnilise kontrolli ajavahemiku osas ehk käsi- ja selgpriksid ei kuulu kontrollimisele ning puhtimiseadmetele ja udutajatele on ette nähtud pikem tehnilise kontrolli ajavahemik. Käsiprikside tehnilise kontrolli kohustuse alt välja jätmisel on lähtunud asjaolust, et enamus seda tüüpi kasutusel olevatest seadmetest on kuni 2 aastased, ega kuuluks meil kehtiva ajavahemiku järgi kontrolli alla. Samuti on probleeme kõnealuste seadmete varuosade kättesaadavuseiga. Tegelikuses on kasulik osta pigem uus käsipriks kui kulutada raha kallite varuosade ostmiseks või kulutada aega nende leidmiseks. Samuti ollakse arvamusel, et pigem seadme kasutaja, mitte seade, on tervise ja keskkonnariskide haldamise osas võtmetegur. Hetkel kehtiva ja ka uue taimekaitsekoollituse käigus käsitletakse taimekaitseadmete tööks ettevalmistamist, seeläbi saavutatakse seadmekasutaja teadlikkus erinevate seadmetüüptide kasutamise eripäradest. Samuti on taimekaitseadme kasutajale pandud enesekontrolli kohustus st. tal tuleb teha kasutusel olevale seadmele regulaarset toimimise kontrolli ja vajadusel reguleerimist. Põhimõtte poolest on tegemist siiski väga olulise aspektiga, sest üksnes tehniline kontroll ei

⁵ Taimekaitseadmete kasutamine, 2010.

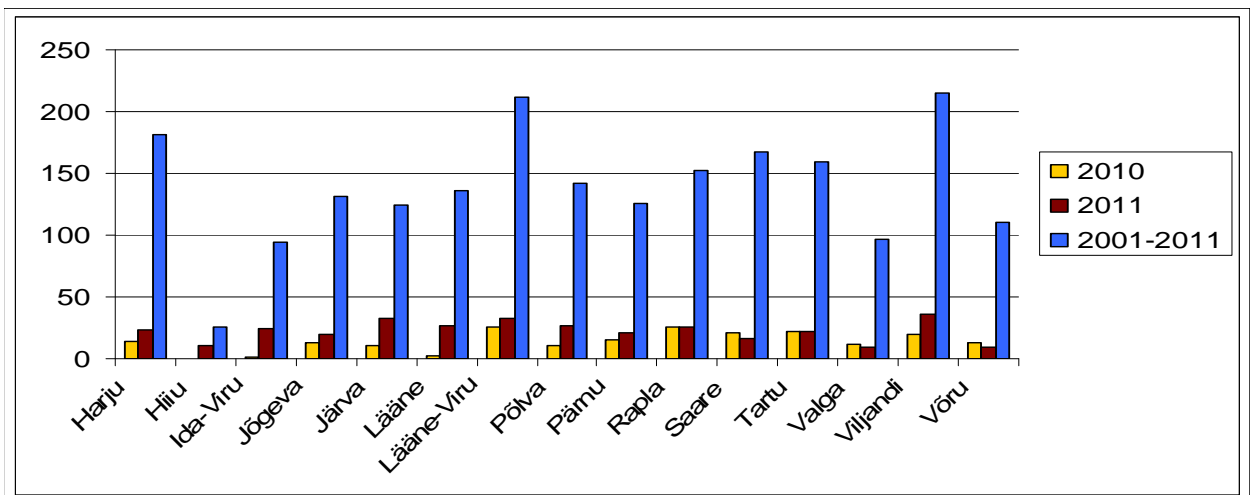
Kättesaadav arvutivõrgus:

http://www.agri.ee/public/juurkataloog/TAIMETERVIS/taimekaitse/Taimekaitseadmete_kasutamine_2010.PDF

taga seadme korrapärasest toimimisest aja jooksul mis jääb eelneva ja järgneva tehnilise kontrolli vahele. Iga seadme regulaarse kontrolli ja reguleerimise vajadus sõltub eelkõige konkreetse seadme kasutuskooormusest. Ebakorrapäraselt töötava seadmega tehtava tõrje efektiivsus on madalam ja see võib kaasa tuua nii majandusliku kahju (hävinud saak ja liigsed kogused taimekaitsevahendit) kui ka keskkonnariski. Samuti selgus eelpool mainitud uuringu käigus, et suurem osa küsitletud taimekaitseseadmete kasutajatest 50% hooldab seadmeid regulaarselt, 27% lähtub hooldamisel seadme töökoormusest ja 20% teeb seda ainult rikete ilmnmisel. Seega saab eeldada, et enamasti on seadme kasutajad teadlikud regulaarse kontrolli vajadusest ja tagajärgedest, mis kaasnevad selle nõude eiramisel. Uuringu tulemusel selgus, et rahulolu toimiva tehnilise kontrolli süsteemi osas on suhteliselt kõrge (keskmised hinded 5 pallisel skaalal olid 4,45 -4,73). Samuti tuvastati uuringuga mõned tehnilise kontrolli korraldusega seonduvad kitsaskohad, mida püütakse lahendada käesoleva tegevuskava raames. Probleemidena toodi välja tehnilise kontrolli kui teenuse vähene kättesaadavus ja teemakohase teabe kättesaadavus. Kuna seadmeomanikul tuleb kanda tehnilise kontrolliga seonduvat kulu sh kontrolli tegija veokulu, siis tõstab selle teenuse vähene kättesaadavus teenusega seonduvaid kulusid seadme omaniku jaoks. Käesoleval ajal läbiviidav taimekaitseseadmete tehniline kontroll põhineb Euroopa standardil EVS-EN 13790-1, mis on lihtsustatud kujul integreeritud siseriiklikku õigusesse. Samuti põhineb direktiivi 2009/128/EÜ II lisa, mis kehtestab taimekaitseseadmete tehnilise kontrolli nõuded, samal standardil. Probleem seisneb selles, et eelnevalt mainitud standard sisaldab kontrollipõhimõtteid ainult tavapritside (poompritside) jaoks, jättes välja kõik teised seadmetüübid. Kuna direktiiv 2009/128/EÜ laiendab tehnilise kontrolli kohustuse kõikidele kasutuses olevatele seadmetele olenemata selle tüübist, andis Euroopa Komisjon mandaadi Euroopa Standardi Organisatsioonile (edaspidi CEN) vajalike standardite väljatöötamiseks. Kuna tähtaeg, mis on antud liikmesriikidele tehnilise kontrolli süsteemide loomiseks on 26. november 2016. a, siis eeldatavasti jätab see piisava ajavaru vajalike standardite väljatöötamiseks. Seejärel saab viia standarditega vastavusse ka siseriiklikud tehnilise kontrolli tegemist reguleerivad õigusaktid. Tehnilise kontrolli üksikasjad on kehtestatud põllumajandusministri 29.04.2005. a määrusega nr 51 „Taimekaitseseadme korralise tehnilise kontrolli kord“.

2012. aasta seisuga on EMVI korraldatud tehnilise kontrolli kursuse läbinud ja vastava tunnistuse saanud 22 isikut, kellest 14-1 on võimalus kasutada tehniliseks kontrolliks ette nähtud seadmeid. Eelnevalt nimetatud spetsialistid teevad taimekaitsepritside tehnilist

kontrolli kaheksa ettevõtja juures. Aastatel 2001 – 2011 on tehtud 2072 tehnilist kontrolli. EL õigusaktid ei nõua tehnilise kontrolli tegijate koolitamist, kuid siseriiklikult on selline nõue Eestis kehtestatud. Sellise nõude kehtestamisel on lähtunud vajadusest tagada kvaliteetse tehnilise kontrolli kättesaadavus. Senine kogemus näitab, et erinevate tehnilise kontrolli tegijate tegevus on erineva kvaliteediga. Seoses kaasaegse tehnika arenguga ja arvestades tehnilise kontrolli tegija tegevuse (vajaliku andmeedastuse jms) lihtsustamise vajadust on asjakohane otsida kõnealuse tegevuse toetamiseks erinevaid lahendusi sh uusi infotehnoloogilisi lahendusi. Direktiiv 2009/128/EÜ kutsub liikmesriike üles teises liikmesriigis tehtud tehnilisi kontrole tunnustama (juhul kui ajavahemik jt tingimused on samad), aga samas puuduvad selleks täpsemad suunised. Kuna Eestil on hästi toimiv mereühendus Soomega lõunapiiril Lätiga, siis võib piiriülese teenuse osutamise korral tekkida teises riigis tehtud tehnilise kontrolli tunnustamise vajadus. See küsimus võib olla kahepoolne, st naaberriikides kontrollitud taimekaitsevahendid liiguvad meile ja vastupidi. Seega on asjakohane viia ellu tegevusi, mis lihtsustavad ja toetavad antud olukorda. Ülevaate aastatel 2001 – 2011 tehtud taimekaitsevahendite tehniliste kontrollide kohta maakonniti (joonis 8).

Joonis 8. Aastatel 2001-2011 läbi viidud taimekaitsevahendite tehniliste kontrollide arv maakonniti

Allikas: Põllumajandusamet

6.2. Alavaldkonna peamised probleemid

- kehtiv taimekaitsevahendite tehnilise kontrolli süsteem ei vasta täielikult direktiivi 2009/128/EÜ nõuetele;

- tehnilise kontrolli süsteem vajab kiireks toimimiseks kaasaegseid lahendusi;
- tehnilise kontrolli kui riigipoolse „teenuse“ kvaliteet ei ole ühtlane;
- tehnilise kontrolli tegijate koolitamine ei ole piisaval määral tagatud;
- puuduvad tingimused/tegutsema panevad ajendid, mis loovad eelduse tehnilise kontrolli tegijate arvu kasvuks.

6.3. Meede – taimekaitseseadmete tehnilise kontrolli arendamine ja selle jätkusuutlikkuse tagamine

Meetme eesmärk on olemasoleva taimekaitseseadmete tehnilise kontrolli süsteemi täiustamine ja kaasajastamine ning tehnilise kontrolli teenuse kättesaadavuse tagamine. Käesoleva meetme põhitegevusteks on tehnilise kontrolli süsteemi täiendamine lähtuvalt direktiiviga 2009/128/EÜ liikmesriigile määratud kohustustest, tehnilise kontrolli tegijate tegevuse edendamine ning tehnilise kontrolli kvaliteedi ühtlustamine.

Eesmärkide saavutamise hindamine, tegevuste rahastamine ja elluviimine

Eesmärkide saavutamise hindamine

Tegevuskavaga seatud eesmärkide saavutamist hinnatakse asjakohaste riski näitajatega. Ühtlustatud riskinäitajad töötab välja komisjon EL tasandil ning need kantakse direktiivi 2009/128/EÜ lisse IV. Seejärel peavad liikmesriigid kasutama taimekaitsevahendite kasutamise riskide haldamiseks ja asjakohase teabe edastamiseks ühtlustatud EL näitajaid. EL-is on käimas mitmed projektid, mille eesmärk on töötada välja taimekaitsevahendite riski näitajad. Kui need tegevused on lõppenud ja liikmesriigid on saavutanud kokkuleppe EL tasandil kasutamiseks kõige sobivama näitaja kehtestamiseks direktiivi IV lisse, tuleb seda kõigil kasutama hakata. Selleks, et ühtlustatud näitaja Eestis kasutusele võtta on eelnevalt vaja koguda asjakohaseid teadmisi ja kogemusi analüüsides kõnealuseid projekte ning katsetada nende näitajate kasutamist. Asjakohaste näitajate kalkuleerimine on valdkonnale uus ülesanne, mille täitmine nõuab vastavat ekspertiisi ja selleks tuleb tagada vajalike ressursside vahendite olemasolu.

Liikmesriigid võivad lisaks kasutada siseriiklikke näitajaid, mille abil on võimalik tuvastada tegevuskava eesmärgi täitmiseks rakendatud meetmetega saavutatud arengut ja hinnata

valitud meetme asjakohasust. Tegevuskava elluviimise edukuse hindamiseks vajalike andmete saamiseks viiakse läbi asjakohased uuringud. Sotsiaalse näitaja puhul saab kasutada järelevalveasutuse igapäevatöös kogutud andmeid. Taimekaitsevahendite säästev jätkusuutlik kasutamine hõlmab kolme komponenti: sotsiaalseid, keskkonna ja majanduslikke aspekte – seega peavad näitajad neid hõlmama.

1 Sotsiaalne näitaja

- 1.1. Taimekaitsekoolituse läbinud ja tunnistust omavate isikute arvu kasv;
- 1.2. Taimekaitsevahendi jääkide piirnormi ületavate proovide protsendi vähenemine (kodumaisest toodangust);
- 1.3. Taimekaitsevahendi jääke sisaldavate proovide protsendi vähenemine (kodumaisest toodangust).

2 Keskkonna näitaja

- 2.1. Taimekaitseseadmete kasutamisest lähtuvate riskide vähenemine:
 - a) põllumajandustootjate, kelle kasutuses on taimekaitsevahendi kõrvalekallet vähendavate või vähendatud normide kasutamist võimaldavate lisaseadmetega taimekaitseseadmed, protsendi suurenemine;
 - b) Põllumajandustootjate, kelle kasutuses on spetsiaalsed taimekaitseseadmete pesuplatsid sh biopadi, protsendi suurenemine;
- 2.2. ITK põhimõtete rakendamise ulatuse kasv (tootmisüksuses kasutuses olevast haritava maa pindalast selle haritava maa pindala, kus rakendatakse ITK põhimõtteid, protsendi suurenemine).

3 Majanduslik näitaja

- 3.1. Elujõuliste ja piisavate tõrjemeetmete olemasolu enamlevinud taimekahjustajate ja haiguste tõrjeks:
 - a) avaldatud tõrjevõtete kirjeldused;
 - b) ITK ja alternatiivsete taimekahjustajate tõrjeviiside või –võtete kohta avaldatud juhendmaterjal;
 - c) kättesaadavaks tehtud ITK põhimõtete kasutusele võtmist lihtsustavad abinõud
 - d) avaldatud põllukultuuride põhised ITK suunised;
- 3.2. Bioloogiliste taimekaitsevahendite ja alternatiivsete tõrjevõtete kasutajate protsendi suurenemine.

Rahastamine ja elluviimine

Tegevuskava elluviimise rahastamine toimub läbi erinevate allikate, strateegiliste arengukavade ja õigusaktide alusel. Tegevuskava viiakse ellu vastavalt „Taimekaitsevahendite säästva kasutamise tegevuskava aastataks 2013-2017“ rakendusplaanile. Tegevuste elluviimisega kaasnevad kulutused jäävad riigi eelarvestrateegias kokkulepitud kontrollsumma ja riigieelarves kinnitatud piirsumma piiresse. Samuti on rakendusplaanis toodud tegevusi võimalik ellu viia EL kaasrahastatavate või muudest vahenditest rahastatavate projektide või Maaelu arengukava raames. Teatavad tegevused on elluviidavad administratiivselt igapäevase töö käigus ja ilma lisakuludeta.

Ants Noot
Kantsler